SOLOMON MARCUS

LIMBA ROMÂNĂ
- ÎNTRE INFERN ȘI PARADIS -

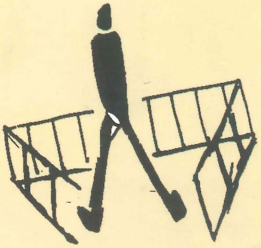

Spandugino

LIMBA ROMÂNĂ
ÎNTRE INFERN ŞI PARADIS

SOLOMON MARCUS

LIMBA ROMÂNĂ
ÎNTRE INFERN ȘI PARADIS

Spandugino

Revizie: Radu Săndulescu
Tehnoredactor: Alina Sima
Coperta: Cristina Paiu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MARCUS, SOLOMON
Limba română / Solomon Marcus. - Bucureşti : Spandugino, 2014
ISBN 978-606-8401-40-9
811.135.1

Articolele *Limba română între infern şi paradis* şi *A locui azi în limba română* au fost publicate iniţial în revista ACADEMICA, în anul 2013, iar articolul *Un semnal de alarmă: Limba română* a fost publicat pe hotnews în decembrie 2013.

Copyright©Spandugino, 2014
Toate drepturile rezervate Editurii Spandugino

Adresa: Strada Docenţilor, nr. 18, sector 1, Bucureşti
Tel.: 0040 31 4380157
office@edituraspandugino.ro
www.edituraspandugino.ro

LIMBA ROMÂNĂ, ÎNTRE INFERN ȘI PARADIS

O relaţie foarte personală

Relația mea cu limba română poartă o amprentă foarte personală, la fel de personală ca relația cu părinții mei, cu frații și cu sora mea. Dar cred că ea se încadrează perfect în tema propusă de această întâlnire: « Limba română, limbă a integrării europene » și, mai mult, după cum veți vedea, este o parte a unei probleme mai generale, « Limba română în condițiile globalizării de toate felurile: economice, financiare, politice, comunicaționale, informaționale, computaționale, cognitive și culturale ».

Îmi vine în ajutor Profesoara Sanda Golopenția, de la Brown University (Providence, USA), care în anul 2009 a publicat la Fundația Culturală „ Secolul 21“cartea *Româna globală*. Cred că pot identifica modul în care relația mea cu limba română a fost influențată profund de procesele de integrare europeană și de globalizare.

Româna mea e inconfundabilă cu a ta

Fiecare om are o relație proprie cu limba pe care o vorbește. Simt o nevoie organică de a mi-o cunoaște, de a o înțelege, de a fi conștient în ce măsură este ea pentru mine o construcție personală și în ce măsură este o preluare a unor formulări preexistente. A mă putea exprima, a reduce la minim decalajul dintre ceea ce vreau să spun și ceea ce reușesc să spun sunt pentru mine nevoi vitale. Înțelegem mai mult decât putem spune, dar spunem uneori altceva decât ceea ce am intenționat; în orice caz, dacă aceste decalaje sunt inevitabile, îmi dau seama că ele sunt, pentru mine, mai mici în limba română decât în engleză sau în franceză, singurele limbi străine pe care le practic în scriere, citire și vorbire. De aceea, limba română este casa mea. Limba română există în atâtea variante câți vorbitori ai ei există. Numitorul comun al acestor variante este suficient de puternic pentru a asigura posibilitatea comunicării măcar parțiale, dacă nu integrale. Posibile diferențe mari de nivel cultural pot uneori diminua sensibil înțelegerea reciprocă a doi vorbitori cu aceeași limbă maternă.

Primele mele rostiri în limba română

Cele mai vechi amintiri pe care le am ca vorbitor de limba română identifică două exclamări: « Mâța geam ! » (la vederea unei pisici la o fereastră) și «cade calu'» în timp ce mă aflam într-o trăsură cu cal care, în percepția mea, galopa prea repede și risca să se răstoarne. Aveam probabil vreo patru, cinci ani. Este posibil, chiar foarte probabil, să fi fost și altele, anterioare celor de mai sus, dar pe care părinții

sau fraţii mei ar fi trebuit să le noteze şi să mi le semnaleze.

Alţii să vorbească prin gura mea?

Ceea ce mi se pare semnificativ este faptul că cele două exclamări care au ţâşnit spontan din mine sunt expresia unei stări de mirare, de încântare în primul caz, de îngrijorare în al doilea. Cred că fenomenul este comun tuturor copiilor de această vârstă, ei nu cunosc rutina, totul este proaspăt, senzaţiile sunt vii, tresăririle în faţa noului care-i asaltează nu contenesc. Vorbirea mea exprimă trăirile mele. Folosirea limbajului reflectă tocmai această situaţie. În ce măsură suntem capabili să menţinem sau să recuperăm în perioadele următoare ale vieţii capacitatea de a ne mira, de a ne întreba, de a ne nedumeri, de a nu ne lăsa atraşi în găurile negre ale folosirii necontrolate a limbajului, ale situaţiei în care alţii vorbesc prin gura noastră? Iată marea problemă.

La vârsta grădiniţei

Sora mea, cu trei ani mai mare, mă conducea zilnic la Grădiniţa de copii de pe strada Negel, din oraşul meu natal Bacău. Acolo m-am aflat într-o zi sub vraja unei poveşti : *Cântec,* de George Coşbuc. A fost primul meu fior în faţa limbii române paradisiace, nu-mi aduc aminte melodia, dar versurile mi s-au întipărit repede:

În paradisul lui Coșbuc

Copilul rău e urmărit din trei direcții: Animalul sălbatec: *A venit un lup din crâng / și-alerga prin sat să fure/ și să ducă în pădure/ pe copiii care plâng./ și-a venit la noi la poartă/ și-am ieșit eu cu-o nuia:/ « lup flămând cu trei cojoace,/ hai la maica să te joace »-/ eu chemam pe lup încoace,/ el fugea-ncotro vedea./* Plânsul a funcționat tradițional ca semn al copilului rău, neobservându-se că e cronologic prima formă de manifestare a spiritului critic al ființei umane.

Omul sărac, cu humor și cu o undă de simpatie: *Ieri pe drum un om sărac/ întreba pe la vecine:/ « Poartă-se copiii bine? / dacă nu, să-i vâr în sac! »/ Și-a venit la noi la poartă/ și-am ieșit eu și i-am spus:/ « Puiul meu e bun și tace/ nu ți-l dau și du-te-n pace!/ ești sărac, dar n-am ce-ți face!/ Du-te, du-te » și s-a dus./* Iată aici o altă tradiție neplăcută: tăcerea, ca semn al copilului cuminte. La 5 mai 2013 văzusem pe Prima TV filmul *Legenda lui Zorro,* în care era lăudat copilul care nu vorbește neîntrebat.

Omul bogat, fără scrupule: *Și-a venit un negustor/ plin de bani, cu vâlvă mare,/ cumpăra copii pe care/ nu-i iubește mama lor./ Și-a venit la noi la poartă/ și-am ieșit și l-am certat:/ -« N-ai nici tu, nici împăratul/ bani să-mi cumpere băiatul!/ pleacă-n sat, că-i mare satul,/ pleacă, pleacă! »/ și-a plecat.*

La peste 80 de ani de atunci

Mă aflam în urmă cu două săptămâni într-o tabără de copii selectați prin faimoasele teste *Canguru*. Îl invit pe un elev de gimnaziu, care învăța la o școală ce purta

chiar numele lui Coşbuc, să-mi spună ceva despre acest poet. Nimic. Exerciţiul a fost repetat şi cu alţi elevi. Eşec total. De ce oare, la peste 80 de ani de atunci, sunt în stare în orice moment să restitui o bună parte din acele versuri? Desigur, s-ar putea discuta despre oportunitatea spaimei pe care o poate crea unui copil posibilitatea de a fi dus în pădure de un lup ş.a.m.d.

Şi valoarea sa poetică poate fi discutată, este dealtfel de mult în discuţie posibilitatea literaturii la o vârstă la care nu operează încă discernământul realitate-ficţiune.

Fapt este că acest *Cântec* coşbucian a avut asupra copilului de 5 ani care eram un efect extraordinar, care nu m-a părăsit niciun moment: viaţa, fiinţa umană sunt valori supreme, ele nu se pot echivala în bani, în bunuri materiale, respectându-le ne definim ca oameni, la orice vârstă, şi din fragedă pruncie avem datoria de a inocula tinerelor vlăstare acest sentiment. Mai este nevoie să subliniez actualitatea acestei povestioare în condiţiile în care zilnic aflăm despre copii vânduţi pe bani şi despre agresiuni sălbatice ale unor copii asupra altor copii?

Un infern: înjurăturile birjarilor

Petreceam o bună parte a zilei în stradă, acolo mă jucam cu alţi copii, nu aveam o curte şi eram expus tot timpul evenimentelor străzii. Automobilul era încă o raritate, transportul public se făcea în mare parte cu trăsuri, cu căruţe sau cu sănii, după anotimp. Unul dintre cele mai degradante spectacole era cel al înjurăturilor care însoţeau diferite conflicte, deseori pornite din pricini dintre cele mai anodine, dar în care se investea o energie

demnă de o cauză mai bună. Azi, ne-am obișnuit cu înjurăturile șoferilor, pe atunci erau predecesorii șoferilor, birjarii. Circula chiar vorba: "Înjură ca un birjar". Dar nu erau numai ei și poate nu în primul rând ei.

Tipologia înjurăturilor

În aceste înjurături, se dezvoltă o imaginație prodigioasă. Se manifestă o întreagă tipologie a lor, de la cele benigne, nelipsite de humor și de o ușoară undă de simpatie (în special pe stadioane), până la acelea în care trivialul, ura, pornirea sălbatică la adresa celui înjurat atingeau cote cutremurătoare. Am în vedere spectacolul fioros al înjurăturilor pe care mi l-a oferit ulița copilăriei mele, strada Iernii, cu împrejurimile ei, din Bacău, în anii deceniului al patrulea al secolului trecut.

Limba română, pusă la grea încercare

În aceste înjurături, în centrul atenției se afla mama celui înjurat, căreia i se asociau frecvent divinitatea, crucea, într-o combinație cu sexualitatea și cu terfelirea în noroi a întregii familii și a oricăror altor simboluri ce puteau fi asociate celui incriminat.

Era acel tip de violență verbală pe care unii oameni o practică în momente de cădere într-un comportament instinctual, de pierdere totală a oricărui control rațional. O violență care nu și-a pierdut nici azi din intensitate, iar limba română și-a dezvăluit resurse bogate de expresie, numai că acestea pot fi dintre cele mai triviale

şi inculte sau dintre cele mai rafinate şi mai culte.

Demonul eminescian şi blestemul arghezian

Cât de departe eram de ceea ce aveam să descopăr mai târziu, sub forma categoriei antropologice a răului, perspectiva sa mitologică şi cultural-artistică. Mai aveam încă mult până la anii adolescenţei, în care descopeream demonul eminescian, blestemul arghezian, lectura argheziană a *Florilor răului,* la Baudelaire : « Prostia, 'nşelăciunea, păcatul, osteneala/ Muncesc făptura noastră din veac, fără răgaz/ Iar noi hrănim în tihnă acest blajin obraz/ Ca nişte ciungi păduchi deprinşi cu căptuşeala », urmând ca apoi sa-l savurez pe Baudelaire în limba sa.

Cum m-a modelat Eminescu

La vârsta adolescenţei, primele mele atitudini în faţa naturii, a boltei cereşti, sentimentul infinitului, reprezentarea cunoaşterii, a trecerii timpului, primul meu fior în prezenţa făpturii feminine mi-au fost modelate de poeziile lui Eminescu. Oricât ar fi de adevărat faptul că o limbă, deci în particular şi limba română sunt o creaţie colectivă şi în mare parte anonimă, există totuşi coautori cu o contribuţie atât de puternică, încât nu avem voie să-i omitem. Eminescu este, pentru mine, un coautor de primă mărime al limbii române şi are merite speciale în configurarea părţii de paradis a acestei limbi. Coautori ai paradisului limbii române, pe care i-am descoperit în literatură încă în perioada adolescenţei şi a liceului mai sunt Ion Creangă, Arghezi şi Ion Barbu.

Mult după aceea, în a doua jumatate a secolului trecut, am trăit îmbogățirea limbii române cu noi posibilități, prin Nichita Stănescu. Despre aceștia am scris de mai multe ori, exact sub aspectul creativității lor lingvistice.

Paradisul nu e numai la scriitori

Se comite frecvent greșeala de a se considera că literatura are un monopol asupra limbii române ca paradis. Cred că în orice domeniu de creație, de activitate profesională și la orice nivel de accesibilitate pot fi identificate comori de limbă română. Ar trebui publicate antologii de limbă română în ipostaza ei de excelență. Voi da două exemple din domeniul matematicii, cărora le-am acordat o deosebită atenție în scrierile mele, dar oricând pot adăoga altele. Mă refer mai întâi la Gheorghe Lazăr, primul autor de manuale școlare în limba română în Țara Românească. *Trigonometria* sa, elaborată în urmă cu aproape 200 de ani și publicată în urmă cu o sută de ani de Traian Lalescu este un monument de limbă română de o semnificație istorică și culturală imensă.

Gh. Lazăr: româna nu-i doar pentru ciobani

Într-adevăr, până la Lazăr (și o situație similară este, cred, aceea a lui Gh. Asachi în Moldova) domina impresia că limba română este atât de primitivă, de rudimentară, încât va rămâne exclusiv ca mijloc de comunicare între ciobani.

Unii boieri se amuzau ironic la gândul că într-un

astfel de idiom să se exprime subtilităţi lingvistice sau matematice. Lazăr şi Asachi au înlăturat această îndoială, demonstrând că noţiunile şi raţionamentele care apar în manualele şcolare din Occident pot fi echivalate într-o limbă românească foarte exactă şi expresivă, uneori chiar fermecătoare. Căutarea în tablele de logaritmi şi călătoria funcţiei sinus în cele patru cadrane trigonometrice devin adevărate aventuri, urmărite cu o curiozitate crescândă.

Creangă citit de Sadoveanu

S-a întâmplat într-o zi din anii '50, când am trăit un moment de dublă sărbătoare a limbii române, în sala de festivităţi a Casei Universitarilor din Bucureşti: « Nu ştiu alţii cum sunt,… », adică *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, în lectura lui Mihail Sadoveanu. Ca şi cum aceasta nu ar fi fost deajuns, tot atunci Sadoveanu a interpretat *Sara pe deal* de Eminescu. Dar nu este obligatoriu ca un mare scriitor să exceleze şi ca recitator, ca interpret. Un contra exemplu este Tudor Arghezi, pe care l-am ascultat interpretând şters, nesemnificativ, al său zguduitor *Testament.* Dacă n-aş fi ştiut cine este, l-aş fi putut compătimi pe autorul *Florilor de mucigai* pentru faptul de a fi căzut victima unui astfel de interpret care părea străin de profundele înţelesuri argheziene.

Un tezaur de limbă română: Barbilian

Opera de creație matematică a lui Dan Barbilian este în mare măsură publicată în limba română și se constituie de multe ori într-un monument de limbă în care « dicțiunea ideilor » (pentru a ne prevala de o sintagmă introdusă de Mircea Martin într-o carte cu acest titlu) se află într-una din manifestările ei majore. Inventivitatea lingvistică a matematicianului generează jerbe metaforice care nu numai că nu alterează sensurile științifice și rigoarea raționamentului, dar le potențează pe acestea, le aprofundează (a se vedea studiul nostru « Scriitorul Dan Barbilian » în volumul colectiv coordonat de Basarab Nicolescu *Ion Barbu, în timp și dincolo de timp* la Editura Curtea Veche, 2013). Mă bucură că la acest efort de a descoperi în textele matematice ale lui Barbilian calitatea lor de monument de limbă română s-au asociat și colegii mei profesorii Sergiu Rudeanu, Dragoș Vaida, Vlad Boskoff și Bogdan Suceavă. Dar acțiunea de a conecta pe Barbilian la Ion Barbu este mai veche, ea a fost vizibilă încă în cartea *Cosmologia jocului secund* a lui Basarab Nicolescu (1968) și, mult mai târziu, în articolul lui G.Bantaș și D.Brânzei, « Dan Barbilian, o fereastră de înțelegere a lui Ion Barbu »,*Educația matematică* vol.1, nr.1, 2005, 19-33. O impresionantă dicțiune a ideilor mi-a fost dezvăluită de discursul matematic al unor personalități ascultate sau/și citite, ca Gh. Șincai, George Barițiu, Spiru Haret, Dimitrie Pompeiu, Gh. Țițeica, Traian Lalescu, Alexandru Myller, Octav Mayer, Simion Stoilow, Octav Onicescu, Victor Vâlcovici, Alexandru Froda, Miron Nicolescu, Gr. C. Moisil, Rudolf

Woinaroski, C.T. Ionescu Tulcea, Aristide Halanay.

Manualele şcolare: undeva între…

Da, undeva între infern şi paradis, dar de prea multe ori mai aproape de primul decât de al doilea. Am discutat de nenumărate ori această problemă, a se vedea acum ciclul meu de cărţi *Răni deschise* (la Ed.Spandugino). Iată, pentru a mă referi la manualele de matematică: limba română este aproape eliminată din ele, apar din când în când vocabule ca *fie, dacă, deci, se dă, şi, ca, pe, în;* în rest numai simboluri, formule, calcule, asta la aritmetică şi algebră; la geometrie, figuri, reprezentări grafice, litere care desemnează anumite puncte sau laturi. Principiul atât de sănătos al echilibrului dintre cuvinte şi simboluri, ca simptom al unui text matematic normal este ignorat. De ce nu apar cuvintele, de ce nu apare limba română? Deoarece sunt omise lucrurile cu cea mai mare pondere educativă: explicaţiile şi raţionamentele.

Româna şcolară, sub aşteptări

Ce fel de limbă română întâlnim în manualele de fizică, chimie, biologie, istorie, geografie etc. Cum arată limba română care se scurge de la catedră spre bănci? Una care valorifică prea puţin întrebarea, îndoiala, ipoteza, spiritul critic, invenţia, imaginaţia, accentuând în schimb modalitatea imperativă, certitudinea, logica lui *da* sau *nu*, informaţia, sintaxa în dauna semanticii. Dar, înainte de toate, comunicarea dintre catedră şi bănci în

mod frecvent eșuează, deoarece nu îndeplinește o clauză contractuală esențială între cele două părți: eu sunt atent la ce-mi spui tu, tu ești atent la ce-ți spun eu. De ce nu se câștigă atenția? Deoarece se uită că pentru a o câștiga, este necesar să livrezi un discurs nu numai inteligibil, dar și interesant pentru destinatar. Manualele de limba și literatura română includ multe exemplare paradisiace, dar modul în care se standardizează controlul și evaluarea asimilării lor, așa cum se manifestă acestea la admiterea în liceu și la bacalaureat, este descurajator. Ce cote de profunzime poate atinge limba română în condițiile în care ea se limitează să exprime reguli, procedee, formule, să specifice evenimente, date, informații?

Dar româna vorbită acasă?

Cu rare excepții, comunicarea dintre părinți și copii se reduce la schimburi de sintagme, silabe, interjecții, fraze trunchiate; puține case mai au o bibliotecă în care copilul să găsească măcar câteva zeci de paradisuri de limbă română. Câți dintre copii îi văd pe părinții sau pe bunicii lor, măcar în unele momente privilegiate, să fie aplecați pe o carte scrisă într-o limbă română de zile mari și să fie ispitiți să transmită copiilor și nepoților această plăcere?

Și-atunci, de ce să ne mirăm?

Să ne mirăm de modul bolovănos în care sună de multe ori limba vorbită de cei invitaţi la talk-show-uri de televiziune, de cei care vorbesc de la tribuna Parlamentului, de lipsa lor de dicțiune, articularea defectuoasă a cuvintelor,

tonul răstit, sărăcia vocabularului? Mihai Zamfir crede că « tinerimea română se înțelege foarte bine cu ajutorul jargonului ei de trei sute de cuvinte, iar interjecțiile și gesturile o ajută perfect să suplinească pauperitatea verbală », în consecință « cei mai mulți vorbitori de mâine se vor exprima pe apucate, la limita de jos a comunicării » (Mihai Zamfir, *Pornind de la cărți,* Ed. Spandugino, București, 2013, pp. 279-280). Da, dacă educația nu se va trezi, așa va fi, cum spune Profesorul Zamfir. Pe de altă parte, previziunile pe termen lung ale unor lingviști se referă la trei limbi – engleza, chineza și spaniola – care, peste vreo trei sute de ani, vor avea statut de limbi de circulație internațională, celelalte devenind idiomuri locale. Cum îmi spunea un francez : « Oui, pour les jours de la semaine c'est l'anglais ; le français c'est pour la la fête »

Alunecarea în argou

Mă aflam invitat, în urmă cu vreo doi ani, la Colegiul Național Spiru Haret, elevii clasei a zecea I. Se făcuse acolo un experiment interesant, sub îndrumarea profesoarei de psihologie Codruța Missbach, iar rezultatul căpătase o formă de carte : *Într-o pauză–universul* (Editura Biblioteca Bucureștiului, 2010). Găsim aici ceea ce de obicei se ascunde: cum comunică între ei elevii, modul în care copiii se consideră neînțeleși de către adulți, fie ei părinți sau educatori, iar nevoia de a se apăra de această lume străină, uneori considerată chiar ostilă, îi împinge spre construirea unui idiom alternativ, pe care îl găsim și în diverse zone ale internetului. Argoul este aici la el acasă, el arată foarte diferit de limba română propovăduită

oficial, deoarece exprimă de multe ori tocmai neputința de a-i convinge pe copii că școala, în forma ei actuală, le folosește și la altceva decât obținerea unor note de trecere.

O poveste din Istoria Romei

Am privilegiul de a mă întâlni cu copii pentru care limba română este o sărbătoare. Ei nu doar se folosesc de ea ca instrument, ei trăiesc în ea și au nevoie de ea pentru a se manifesta și exprima ca ființe umane autentice. La Focșani, unde m-am dus în mai 2012 și în mai 2013 la Concursul « Plus sau Minus Poezie », le-am propus, în 2013, să identifice, în universul lor de viață, situații similare celeia din « Povestea lui Menenius Agrippa » (relatată de Titus Livius în Istoria Romei), în care măruntaiele corpului uman se revoltă contra stomacului, pe care-l suspectează de trândăvie; însă încercarea de a « pedepsi » stomacul se întoarce împotriva inițiatorilor pedepsei. Întregul scenariu trimite la Republica Romei, stomacul este o metaforă a Senatului roman, parabola imaginată de Agrippa semnifică alcătuirea Republicii romane aidoma corpului uman, în care fiecare parte are nevoie de toate celelalte părți ale corpului.

Limba română la clasa a V-a

Iată ce a răspuns, la provocarea de mai sus, eleva Alberta-Gabriela G. Milicu, din clasa a V-a a Colegiului Național I.L. Caragiale din Ploiești:

« O floare nu poate trăi singură, fără tulpină, fără

rădăcină, fără sevă. »

« Trebuie ca literele să se unească, să se privească, pentru a se obține un cuvânt. »

« Trebuie ca ochii să strălucească aparte, lacrimile să se scurgă din ei și să umezească obrajii, pentru ca un plâns de fericire să prindă viață. »

« Lumea este precum corpul nostru. Dacă sângele nu vrea să circule, dacă inima nu vrea să iubească, dacă brațele nu vor să îmbrățișeze, iar tălpile nu simt nisipul umed de pe malul mării, atunci tot farmecul dispare. »

Și iată ce poate fi.

Limba română la clasa a XI-a

O aduc acum în atenție pe eleva Deniza Cristian, de la Colegiul Național Al. I. Cuza din Focșani. Ne propune o *Redefinire:*

« Dezbracă-te de carne și de sânge,/ Respiră-mi gândurile și expiră-mi fericire;/ Lasă-mi sufletul de-o nuditate decentă,/ Atât cât soarele să-l încălzească,/ Iar aura-i, să strălucească…/Reinventează-mă, din Răsărit,/ Renaște-mă din mare, la Apus,/ Plantează-mi sufletul cu semințe de magnolie,/ Într-un suflet cu ochii decupați din cer,/ Să înflorească unu-ntr-altul. »

Și câte exemple v-aș mai da de limbă română în sărbătoare, iată am primit de curând nr. 10/ 2012-2013 al revistei *Galleria* a Liceului teoretic « Vasile Alecsandri » din Iași, din care ar merita să citez o mare parte. Dar alte probleme ne așteaptă.

De la limbă la logică și reciproc

Logica și limbajul merg mână în mână, chiar dacă diferă în aspecte esențiale. Nu întâmplător chiar terminologia se aseamănă. Predicat logic – predicat gramatical; propoziție logică – propoziție gramaticală; conjuncție logică – conjuncția *și* din limba română; disjuncție logică a două propoziții logice – conjuncția disjunctivă *sau* din limba română ș.a.m.d. Multe ambiguități, nonsensuri, anacoluturi, greșeli gramaticale sau de ortografie sunt rezultatul unei gândiri confuze, a unor greșeli de logică. Urmăriți cu atenție formularele pe care le completați în diverse instituții și veți observa că de multe ori organizarea întrebărilor care vi se adresează este incoerentă, locul rezervat pentru răspunsuri cu totul nepotrivit, prea mic în unele locuri, prea mare în altele. De exemplu, pe un bilet de călătorie cu trenul, în partea de cupon statistic, este rezervat pentru numele și prenumele călătorului un spațiu în care nu încap mai mult de șapte litere capitale, condiție rar îndeplinită. Printre formalitățile pe care le-am parcurs în vederea participării mele la această Conferință, a fost și completarea unui formular în care mi se cerea să aleg numai una din mai multe variante, dar prin aceasta eram obligat să mint; adevărul este că chestionarul era formulat într-un mod ambiguu, erau mai multe interpretări posibile. Mass media oferă zilnic spectacolul unor greșeli de logică în perfectă solidaritate cu greșeli de limba română.

Prea subtilă pentru vorbitorii ei ?

S-a creat un decalaj care tot crește între subtilitățile

limbii române şi o mare parte a vorbitorilor ei. Ca monument de cultură, limba română, încărcată cu o istorie eroică şi aflată într-o dinamică tot mai accelerată, se îmbogăţeşte, se nuanţează mereu, metabolismul ei cu alte idiomuri, cu lumea în care trăim, este tot mai accentuat. În această ipostază, limba română devine tot mai elitară, o adevărată aristocraţie a spiritului. Cine urmăreşte cronicile Rodicăi Zafiu (ieri în *România literară*, acum în *Dilema veche*) sub titlul atât de inspirat (deopotrivă adecvat şi ironic) *Păcatele limbii*, are o idee despre complexitatea, gradul de nuanţare şi rafinamentul la care a ajuns limba română în lunga ei evoluţie.

Între spectacol şi rutină

Dar şi experienţa lingvistică personală a oricărui vorbitor de limba română care, prin îndeletnicirea sa, este obligat să acorde atenţie modului de exprimare, conduce la o reprezentare elocventă a limbii române ca spectacol. Limba cea de toate zilele este sediul a numeroase capcane şi surprize de natură să încânte şi să pasioneze. Pe de altă parte, ca practică lingvistică neîntreruptă, spontană şi confiscată de nevoia comunicării rapide şi eficiente cu oameni de orice nivel cultural, limba română e obligată să devină tot mai populară, să urmeze cu fidelitate legea minimului efort. Aceste linii divergente de dezvoltare duc la contrastele pe care le-am evidenţiat până aici.

De la imperativ la explicativ

Forurile academice încearcă să monitorizeze și să reducă aceste contraste. Însă modul actual în care limba română este învățată în școală nu prea favorizează acest proces. Astfel, sintaxa și semantica prezintă un grad de abstractizare care abia la liceu s-ar putea asimila, dar deocamdată ele se învață numai la gimnaziu. Gramatica ar trebui învățată în primul rând pe texte ale comunicării cotidiene, nu pe opere literare, cum se întâmplă frecvent chiar la examene importante, de tipul admiterii la liceu. Prea puțină atenție se acordă vorbirii libere, exercițiilor de retorică și argumentare, construirii spontane a unui discurs argumentativ și a unui discurs în replică. Logica și limbajul trebuie să meargă în bună măsură împreună, lipsa de educație în această privință conduce la spectacolul trist pe care-l oferă mass media, clasa politică, al înlocuirii argumentului la obiect cu atacul la persoană.

Prea multe lucruri în materie de ortografie și gramatică sunt de natură preponderent prescriptivă, imperativă și nu explicativă.

Certitudine sau îndoială?

Actuala sciziune a culturii românești în ceea ce privește pe *sunt* și chestiunile conexe nu cumva necesită o atitudine mai flexibilă, de ieșire din logica lui da sau nu și de explicare a faptului că anumite puncte de vedere conduc la o atitudine, alte puncte de vedere conduc la altă atitudine ? Să nu uităm că sciziunea a existat chiar în interiorul breslei lingviștilor și filologilor români.

Academia Română a avut de ales una dintre variante şi cred că s-a descurcat bine. În practica vieţii cotidiene aplicăm de multe ori o logică binară, dar este necesar ca tinerii să înţeleagă încă din şcoală că, în tot mai multe probleme, ştiinţa, cultura în genere, adoptă logici mai nuanţate, cu mai multe valori; să nu ascundem faptul că multe dintre cunoştinţele noastre, inclusiv cele privind limba română, au un caracter ipotetic şi trebuie discutate în termeni de plauzibilitate mai degrabă decât în logica lui *da* sau *nu*, a certitudinii. Îndoiala carteziană nu trebuie să ne părăsească. Mă gândesc, de exemplu, la problemele de etimologie.

Un semnal de zile mari

S-a întâmplat în anul 1967. Societatea Americană de Matematică publică lucrarea *Romanian-English Dictionary and Grammar for the Mathematical Sciences.* Autori: Sydney Henry Gould şi Phillip E. Obreanu. Voi reproduce din Cuvântul introductiv, traducând în româneşte: "Lucrarea conţine o informaţie de bază pentru cititorul care doreşte să înţeleagă matematica scrisă în limba română. Scopul este de a da vorbitorilor de limba engleză posibilitatea, de exemplu, de a scrie o recenzie a unui articol sau a unei cărţi în limba română, de matematică. » S-ar putea crede că o atare lucrare, necesară în ani '60, nu şi-ar mai fi avut rostul ulterior; dar surpriză: au urmat ediţii repetate ale acestei lucrări, culminând cu aceea din anul 1995 (paperback), la Waterstones.

Chinuita limbă a anilor '50

Mă refer la experimentele de tristă amintire ale perioadei staliniste, când sub sloganul luptei împotriva cosmopolitismului au fost epurate publicațiile cu titluri în limba latină (în timp ce în țări nelatine, ca Polonia, Ungaria și Cehoslovacia, titlurile latinești ale unor publicații au rămas neatinse) și s-au înființat reviste care aveau să dispară repede, de tipul *Comunicările Academiei*… sau *Buletin Științific*…. Noroc de rezumatele în engleză care erau reproduse în revistele internaționale de referate, gen *Mathematical Reviews* și *Zentralblat für Mathematik*… Prin intermediul acestor rezumate am reușit uneori să intru în atenția lumii științifice și mă gândesc la câteva articole ale mele în limba română, cum ar fi ciclul de la începutul anilor '50, privind limita, continuitatea și derivata calitativă, noțiuni care-mi poartă numele.

A ieși în lume cu limba română

O altă aventură a fost publicarea cărții *Lingvistica matematică* (1963), acceptată cu îndoieli la Ed. Didactică, dar pe care prin eforturi personale am expediat-o la vreo 20 de adrese la care scontam pe un anumit interes față de o astfel de intreprindere. Terminologia internațională (cine nu înțelegea titlul cărții mele, alcătuit din două cuvinte care aproape se regăsesc în engleză, franceză, germană, spaniolă și italiană?) și prezența unui rezumat substanțial în engleză îmi dădeau speranța comunicării cu lumea. Dar mai era și faptul că mă făcusem cunoscut în prealabil, în publicații internaționale, cu unele articole

care acum deveneau componente ale cărții. Am verificat atunci personal că succesul la București al unei cărți în limba română trece uneori și este chiar condiționat de succesul ei aiurea. După ce fusese cerută la traducere la New York, Paris, Praga și Moscova (traduceri care s-au și realizat), a doua ediție a *Lingvisticii matematice* (1966) a beneficiat de condiții incomparabil mai bune, iar creditul meu crescuse considerabil. O nouă carte în limba română, *Gramatici și automate finite* (1964) fusese și ea cerută la traducere la Academic Press (New York), care-mi publicase în 1967 o primă carte, dar Editura Academiei neglijase să-mi aducă la cunoștință solicitarea americană.

Relativa deschidere a anilor târzii '60

În a doua parte a anilor '60, s-a produs prima pătrundere masivă de carte științifică românească pe piața editorială occidentală. Am în vedere în primul rând domeniile matematicii, mecanicii, fizicii, chimiei, informaticii și ingineriilor de diverse tipuri. Unele cărți erau direct publicate în engleză, altele apăreau ca traduceri din limba română. În particular, Ed. Academiei Române, în ciuda complicațiilor birocratice, a realizat coeditări cu edituri occidentale și am fost unul dintre beneficiarii acestor coeditări. Pe de altă parte, publicarea în limba română a cercetărilor științifice devenea tot mai dificilă și mai dezavantajoasă, deoarece echivalarea în limba română a terminologiei științifice din ce în ce mai complexe ridica probleme dificile. Voi da două exemple : cuvintele *fuzzy* și *rough.* Fiecare dintre ele a devenit eticheta câte unei teorii care avea să facă istorie. În anii '60, L. Zadeh lansează ale

sale *fuzzy sets,* iar în anii ’70 Z. Pawlak propune ale sale *rough sets*. Palide încercări de traducere în limba română au produs expresii ca *mulțimi slabe, vagi, nuanțate* pentru primele, *mulțimi zgrunțuroase, aspre* pentru cele din urmă.

Echivalarea terminologiei : dificilă

Dar dacă cineva caută în dicționar variante românești ale lui *fuzzy,* mai găsește *scămos, pufos, zbârcit* etc., iar pentru *rough* mai găsește *inegal, accidentat, agitat, aproximativ* etc. Cum nu ne aflăm în domeniul poetic, unde o variantă sau alta se poate schimba de la un context la altul și nu avem libertatea de a înlocui pe *tinde la infinit* prin *aspiră la eternitate* (cum s-a întâmplat în anii ’50 cu traducerea rusescului *stremitsia ka beskonecinoi*, întâlnit sistematic într-un manual de analiză matematică al lui N. Luzin), rămâne să ne fixăm asupra uneia dintre variante. Dar cum o alegem? Dacă de exemplu alegem pentru *fuzzy v*arianta *scămos,* dorind, firesc, să aflu de la ce termen englezesc provine, voi găsi în *Dicționarul român-englez, fibrous*, nu *fuzzy,* iar dacă aleg pentru *rough* varianta *accidentat*, voi găsi în *Dicționarul român-englez* termenul *acccidental* și mulți alți termeni, numai pe *rough* nu-l voi găsi. Este clar că echivalarea în limba română a termenilor din engleză riscă să mă rupă de terminologia inițială a teoriei avute în vedere, făcând imposibilă situarea contribuției românești în ansamblul literaturii domeniului.

Ieri latina, azi engleza

Știința a avut totdeauna nevoie de un limbaj universal, de exemplu, multă vreme a fost latina, dar acum limba engleză îndeplinește acest rol, cel puțin pentru domeniul științelor exacte, pentru cele ale naturii, ale informației și pentru alte câteva domenii, pe care nu mai încercăm să le specificăm aici. Desigur, ambiguitățile evocate mai sus ar putea fi evitate dacă la fiecare primă utilizare a unui termen românesc am specifica în paranteză termenul englezesc avut în vedere. Dar această practică ar deveni destul de obositoare și imediat ar conduce la alternativa naturală, de a adopta termenul de *fuzzy,* respectiv *rough* drept cuvinte românești ; sau varianta de a scrie direct întregul text în limba engleză. Nu numai pentru limba română se pune această problemă și ea nu privește numai terminologia. Francezii, care au un simț puternic de trăire a limbii lor ca o instituție națională, au recurs la soluția publicării bilingve a revistei *Comptes Rendus de l'Académie des Sciences,* autorii având de ales între a-și scrie articolul în limba franceză, dar cu un amplu rezumat în engleză, fie să-l scrie în engleză, dar cu un amplu rezumat în franceză. La întâlniri internaționale îi vezi frecvent pe francezi venind cu *PowerPoint* în engleză, dar vorbind în franceză sau invers, dacă nu cumva, mai cu seamă la informaticieni, scrisul și vorbitul sunt amândouă în engleză.

Relația mea specială cu franceza

După română, franceza a fost limba mea de suflet, în compania literaturii franceze.

Dar s-a întâmplat ca și după ce am devenit dependent de matematică, tot franceza să-mi fie aproape. Domeniul funcțiilor reale, al topologiei și al teoriei mulțimilor era, în anii '50, bazat în mare măsura pe opera unor francezi ca Borel, Lebesgue, Baire, Fréchet și Denjoy, care au fost urmați cu fidelitate de polonezi din școala lui Sierpiński. Principala revistă a acestora din urmă era revista *Fundamenta Mathematicae,* aproape în întregime scrisă în limba franceză (mă refer la perioada anilor '30 ai secolului trecut). Aveam probleme cu unii autori francezi și mă gândesc în primul rând la Arnaud Denjoy, care introdusese o terminologie foarte personală, cu care însă nu a avut prea mare succes. Mai conta și faptul că profesorii mei se orientaseră cu precădere spre Franța, își făcuseră doctoratul la Universitatea *Sorbonne*, Paris; în mod special, profesorul meu, Miron Nicolescu, era puternic impregnat de spiritul matematicii franceze.

Să mai adaug la toate acestea faptul că în acei ani de mijloc de secol 20 Franța păstra încă aureola de centru cultural-științific al lumii, iar emergența grupului lui Nicolas Bourbaki aducea un aer proaspăt de cultură franceză care se articula armonios cu interesele mele socio-umane.

Între francofonie și globalizare

Francofonia explicabilă a românilor s-a extins la un anumit moment dincolo de hotarele ei firești. Am intrat și eu în entuziasmul francofon și am continuat să public în limba franceză și atunci când nu era cazul. Dar greșeala nu a fost numai a mea. Voi da un exemplu

semnificativ: Ne-am trezit în anii '90 cu reviste academice românești de matematică, fizică, chimie etc., purtând nume în limba franceză și abia când biblioteci americane le-au respins la schimb, având impresia că aceste reviste includ preponderent articole în limba franceză, am trecut la dublarea în limba engleză a numelor acestor reviste. Am sesizat cu întârziere cerințele globalizarii. Dar atașamentul față de cultura franceză nu poate fi confundat cu nevoia de a te face înțeles de un public cât mai numeros de specialiști. Ele sunt lucruri diferite.

Româna, între cercetare și comunicare

Am în față Scrisoarea nr. 50 (iulie-august 2013) lansată de OEP = *Observatoire Européen du Plurilinguisme*, sub sloganul « Diversificarea Învățământului Limbilor, de la Grădiniță până la Universitate » (infos@observatoireplurilinguisme.eu). Se discută tendința care se manifestă în unele locuri, de exemplu la Politehnica din Milano (unde această tendință a fost stopată) și în învățământul superior din Germania. Citim apoi: « Putem înțelege legitimitatea publicării în limba engleză, pentru a ne mări numărul de cititori. Dar cercetarea făcută în limba ta maternă, atâta vreme cât această limbă este capabilă de a exprima realitatea științifică, este o condiție a creativității științifice. »

Oare așa să fie? Mai întâi, este aici o condiție foarte delicată, pe care am discutat-o într-o secțiune anterioară, dar care ar merita o discuție mai amplă: « atâta vreme cât această limbă este capabilă de a exprima realitatea științifică ». Pe vremea lui Gh. Lazăr, îndoiala

era cu privire la capacitatea limbii române de a povesti călătoria funcției sinus în cele patru cadrane ale cercului trigonometric. O chestiune exclusiv de ordin semantic. Acum, îndoieli de acest fel nu mai există, dar apar altele, de ordin comunicațional. Ne aflăm aici în unul dintre punctele cele mai explozive și mai controversate, dar de o importanță decisivă, ale actualei politici privind întrebarea crucială: Până unde româna și de unde mai departe engleza?

Numai comunicarea se globalizează?

S-ar putea ca răspunsul să nu fie același pentru toate domeniile de cercetare. Dar, în principiu, întregul proces de cercetare, de creație și de invenție se desfășoară în interacțiune cu lumea. Pot exista situații particulare în care creația este locală, chiar individuală, iar livrarea produsului acestei creații se face la diferite niveluri de globalizare. Dar în general avem nevoie de interacțiune cu lumea pe tot parcursul procesului de investigare, elaborare și ducere la capăt a unei cercetări. În trecut, acest caracter global al cercetării era mai puțin vizibil decât acum, când ne prevalăm de internet în mod esențial, de la fazele cele mai crude până la cele mai elaborate. Un simptom clar al acestei intensificări a interacțiunii globale îl constituie creșterea vertiginoasă a lucrărilor efectuate în colaborare de doi sau mai mulți autori, în timp ce până spre mijlocul secolului trecut acest fenomen era o raritate.

Să fim bine înțeleși. Nu intru în probleme delicate de psihologie, de exemplu în ce măsură gândim în limba maternă chiar atunci când elaborăm și redactăm în limba engleză? Este vorba de faptul că spiritul

cooperativ se impune pe tot parcursul unei cercetări.

Cum trece ştafeta de la engleză la română?

Iată ce s-a întâmplat la Olimpiada Internațională de Matematică, desfășurată în Columbia, în vara anului 2013. Problemele au fost elaborate și redactate în limba engleză de o Comisie centrală, în care erau delegați din toate țările participante. Apoi, motivându-se că trebuie respectată limba fiecărui participant, fiecărui candidat i s-a livrat enunțul, în limba sa națională, al problemelor de rezolvat. Printre ele era și o problemă în care figura fraza: *No region contains points of both colors.* Dar în varianta în limba română această frază a căpătat forma: *Nicio regiune nu conține puncte de aceeași culoare.* Numai că traducerea corectă nu era aceasta, ci: *Nicio regiune nu conține puncte de ambele culori.* Rezultatul? Candidații români au tratat o altă problemă decât aceea propusă și au obținut pentru ea nota minimă. Care-i morala acestei triste întâmplări? Dincolo de neglijența care a condus la neverificarea corectitudinii traducerii, trebuie constatată greșita înțelegere a relației dintre limba națională și limba internațională. Era obligatoriu ca fiecare candidat să primească enunțul problemelor atât în engleză, cât și în limba sa națională. Să nu izolăm naționalul de internațional, ci să le punem alături, astfel încât fiecare candidat să poată controla corectitudinea operației de traducere.

Tot mai puțini vorbitori de limba română ?

Să admitem că sunt în lume 30 de milioane de vorbitori ai limbii române, dintre care o treime în afara hotarelor României. Sanda Golopenția a radiografiat situația limbii române la cei zece milioane din afara României. Dar predicțiile demografice sunt sumbre. Dacă natalitatea va continua să scadă în ritmul actual, atunci în anul 2.100 populația României va coborî la 8 milioane de locuitori. Iată o perspectivă sumbră, pe care nu o putem discuta aici. Dar putem aduce o anumită clarificare în ceea ce privește rolul limbii române în stimularea comunicării cu lumea, comunicare ce include integrarea europeană și globalizarea de toate felurile.

Să comunicăm mai intens cu românii din afară

Adică exact problema enunțată în titlul manifestării de față: Limba română, limbă a integrării europene. Un pas esențial în această direcție mi se pare a fi interacțiunea cât mai intensă cu românii din afara României, în primul rând cu acei români care s-au realizat profesional și uman în condițiile societății globale și care, chiar prin acest fapt, îi pot ajuta pe cei din România să facă și ei acest pas către europenizare, către globalizare. Am acumulat o bogată experiență personală în această direcție, comunic cu sute, poate mii de români din diverse părți ale lumii, cu mulți foști studenți ai mei, cu cititori ai mei. La rândul meu, mă constitui într-un catalizator al

legăturii dintre românii din afara României și cei din interior. În acest fel, cei neieșiți până acum în lume evită șocul unui contact prea brusc cu necunoscutul.

A fi sau a nu fi în DEX

Persoana care face corectură la cărțile mele *Răni deschise* îmi atrage mereu atenția că « acest cuvânt nu apare în DEX », de exemplu, eu scriam « proces de biologizare a matematicii », și îi replicam că, chiar dacă nu figurează, toată lumea înțelege. Dar cum ar putea DEX să prindă o realitate în continuă mișcare cum este limba română ? Apar tot felul de încercări de reducere a decalajului dintre DEX și realitatea vorbirii curente, cum ar fi *Dicționar de cuvinte recente, ediția a treia* (coordonator Florica Dimitrescu) Ed. Logos, București, 2013. Dar cum să faci față unei realități dinamice, în care creativitatea spontană a vorbitorilor nu are limite ? Iată, chiar ieri trecusem prin fața unei sucursale BRD, în care un mare afiș în vitrină ne îndemna: « Cumperi și economisești. CUMPĂRĂMISEȘTI ! Cumperi și economisești în același timp ». Are vreo șansă acest *cuvânt valiză, cumpărămisești,* să pătrundă în DEX ? Nu prea. Dar ca acesta, cu duiumul.

Internetul, infern și paradis deopotrivă

Cea mai mare provocare la adresa limbii române o reprezintă azi internetul. Găsești aici mai toate splendorile limbii române, dar trebuie să știi să te duci

în întâmpinarea lor, nu vin ele de la sine către tine. Dar găsești și toate mizeriile limbii, de obicei ascunse după anonimat, în comentarii veninoase. Internetul este ca o mare metropolă, în care conviețuiesc culmi ale artei și științei alături de derapajele cele mai respingătoare ale ființei umane. Infern și paradis. E necesar să cunoaștem această realitate lingvistică, ea nu e decât oglinda unei realități umane, sociale, pe care nu o putem ignora.

Limba română în sărbătoare

Vocabularul limbii române se schimbă de la un moment la altul și de la un vorbitor la altul. Mierea și otrava sunt mereu prezente în preajma noastră, modul nostru de a ne exprima, de a comunica trebuie mereu să se orienteze între aceste tentații și capcane. Dar dincolo de această fluctuație, simțim mereu nevoia să ne întoarcem la atâtea și atâtea comori stabile, hrană pentru minte și pentru suflet. Amintesc vorba francezului, care îmi spunea : « Da, trebuie să acceptăm engleza pentru comunicarea în zilele de lucru. *Le français c'est pour la fête* ». Oricât ne-am încadra în regula de azi a comunicării internaționale – și trebuie s-o facem – limba română ne rămâne pentru momentele de sărbătoare.

A LOCUI AZI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

E bine acasă, dar e nevoie să mai şi plecăm de-acasă

Te simţi bine acasă, dar dacă nu mai ieşi deloc din casă, ceva nu este în regulă. Sănătatea ta va fi în primejdie. Aşa este şi cu limba, azi mai mult decât ieri. E important să găsim o plăcere în exerciţiul limbii române, să nu rămânem numai la aspectul ei strict utilitar, ci să-i sesizăm comorile de cultură şi de istorie pe care le ascunde. Dar în acelaşi timp, ca oameni de cultură, ca intelectuali, ca profesionişti ai unui domeniu care se dezvoltă într-un ritm necunoscut anterior şi care practică un metabolism tot mai accentuat cu întreaga cunoaştere, este necesar să alternăm această locuinţă cu aceea oferită de alte idiomuri şi în primul rând de limba engleză. Trăim într-o lume globalizată, trebuie să învăţăm s-o înţelegem, să ne facem înţeleşi de ea, să convieţuim cu ea, să interacţionăm cu ea. În această privinţă, internetul poate avea un rol esenţial, pe care trebuie să învăţăm a ni-l asuma. Din adversar, cum este el acum pentru unii, trebuie să-l transformăm în aliat.

Chişinău, ca loc al limbii române în sărbătoare

La sfârşitul lunii august mă aflam invitat la Chişinău. Ce loc mai potrivit îmi puteam imagina pentru a marca sărbătoarea limbii române? Acolo unde limba română a trebuit mereu să facă faţă unor forţe adverse. De la Ylia Prigogine (laureat Nobel în chimie) am învăţat că un sistem are o şansă în plus de a dobândi o stare superioară atunci când întâmpină o rezistenţă. „Tot răul spre bine", cum aflăm şi din înţelepciunea populară. După o vizită în piaţa centrală din Chişinău, te vezi copleşit de dulceaţa moldovenească a limbii române.Românii de la stânga Prutului au simţit tot timpul că limba română este marca identităţii lor, deci mult mai mult decât un simplu mijloc de comunicare, au putut înţelege, privind şi întreaga lor istorie, că limba română contează pentru ei nu numai şi nu în primul rând prin funcţia ei utilitară, instrumentală, ci prin valoarea ei istorică, naţională, culturală.

Dar la dreapta Prutului ce s-a întâmplat?

Aici, în absenţa forţelor adverse de la stânga Prutului, atenţia este reţinută de un fenomen care, într-o măsură mai mică sau mai mare, afectează probabil orice limbă. Avem în vedere incapacitatea masei vorbitorilor de a avea acces la complexitatea crescândă a limbii lor, la bogăţia ei de subtilităţi şi nuanţe fonetice, fonologice, morfologice, sintactice, semantice, prozodice, etimologice, la metabolismul ei cu alte idiomuri, cu alte compartimente ale diferitelor competenţe umane, de la cele logice şi psihologice la cele sociale şi artistice. În particular, noi, cei care ne-am născut şi am crescut în şi cu limba română,

pentru care această limbă ne oferă modul optim de a ne exprima, de a ne identifica, noi, cei pentru care nevoia de limba română este la fel de fundamentală ca nevoia de supraviețuire, simțim că această limbă a atins un nivel de complexitate, de subtilitate inaccesibil masei vorbitorilor ei. Mai mult, capcanele, surprizele, spectacolele culturale și intelectuale pe care le oferă ea par a fi fără sfârșit. Numai o elită intelectuală are acces la aceste bogății, dar nici această elită nu se bucură de întreaga comoară pe care limba română o ascunde. Da, acesta este cuvântul: bijuteriile lingvistice se ascund, pretind un efort intelectual pentru a ajunge la ele, un nivel cultural pe care puțini îl ating.

Un decalaj inevitabil, dar prea mare

Admițând că decalajul la care ne-am referit, dintre aspectul elitar și cel popular al limbii române, este inevitabil, trebuie să observăm totuși că amploarea acestui decalaj ar fi putut fi considerabil redusă dacă nu se comiteau greșeli grave în educație. Cu ce fel de limbă română se întâlnește un copil la el acasă? Dar la școală? Standardizarea excesivă a vocabularului, sărăcia sa, stereotipia exprimărilor, folosirea exagerată a abrevierilor, evitarea în educație a stărilor, atitudinilor interogative, de căutare, de îndoială, de mirare, de nedumerire, de contemplare, de extaz, de disponibilitate la glumă, humor și ironie, inclusiv autoironie, de transgresare a unei viziuni binare, în termeni de da sau nu, de stimulare a imaginației și visului se reflectă nemijlocit în sărăcia practicii vorbirii și scrierii.

Limba, dincolo de gramatică

Modul în care vorbim şi scriem în limba română trădează în bună măsură relaţia noastră cu logica, gradul de ordine care există în mintea noastră, relaţia noastră cu morala, cu adevărul, cu frumosul. Toate aceste implicaţii ale însuşirii limbii române ar trebui să fie în atenţia educatorilor. Orice educator, indiferent de nivel şi de specialitate, are şi o răspundere relativă la însuşirea limbii române; deci ea nu este numai a profesorului de limba şi literatura română, ci a tuturor învăţătorilor şi profesorilor, de la grădiniţă până la universitate.

O dramă a limbii române

Am în vedere faptul că tocmai manifestările ei cele mai grandioase nu pot fi arătate lumii. Iată trei exemple: Eminescu, Arghezi, Ion Barbu. Creaţia şi comunicarea, două deziderate naturale atunci când sunt considerate separat, se dovedesc uneori incompatibile. Trei creatori care au îmbogăţit în mod substanţial limba română au contribuit chiar prin aceasta la imposibilitatea de a-i scoate din limba română, pentru a-i arăta lumii. Mereu trebuie să ne amintim ce se pierde când ceva se câştigă.Tensiunea dintre cercetare şi creaţie, pe de o parte, şi comunicare cu lumea, pe de altă parte, se manifestă puternic şi la alte două provocări majore la adresa limbii române. Acestea vin din două direcţii aparent foarte diferite, dar care de fapt sunt strâns legate: internetul şi limba engleză.

Realitatea zilei de azi: globalizarea

Internetul şi engleza sunt organic asociate cu procesele de globalizare, deci ating nu numai limba română, ci toate limbile care nu sunt de circulaţie internaţională, iar în momentul de faţă singura limbă care s-a impus la nivel internaţional, deci în toate întâlnirile ştiinţifice internaţionale, este engleza (cu excepţiile de rigoare, pe care nu le discutăm aici). Pentru a se înţelege amploarea şi gravitatea problemei, trebuie să ţinem seama de un fapt deseori neglijat: globalizarea nu se referă numai la economie, finanţe, politică, informaţie şi comunicare; ea include în mod esenţial şi cunoaşterea, cercetarea, creaţia de orice fel, întreaga cultură. În unele domenii într-o măsură mai mare, în altele într-o măsură mai mică, dar chiar în acestea deloc neglijabilă, globalizarea se manifestă în toate etapele muncii intelectuale.

Engleza: mai mult decât am crezut

Am crezut că engleza e numai pentru comunicare cu lumea, rămânând ca elaborarea creatoare să se desfăşoare exclusiv sub umbrela limbii noastre materne. Dar după o practică mai îndelungată a englezei vorbite şi scrise, pentru a ne documenta, pentru a ţine pasul cu progresele domeniului nostru de interes, pentru a interacţiona cu lumea şi pentru a ne afirma în lume, simţim cum treptat engleza devine o parte a modului nostru de a gândi şi ne trezim întrebându-ne: Oare cum s-ar spune în româneşte cutare lucru din engleză (după ce mai tot timpul preocuparea noastră era opusă: cum să exprimăm în engleză cutare expresie românească)? Comunicările ştiinţifice în

limba română, în domenii ca matematica, informatica, fizica, chimia, biologia, economia şi atâtea altele, dar şi didactica acestor domenii par uneori elaborate într-un idiom hibrid, un fel de *romgleză*, care „strică" şi româna, şi engleza şi despre care este greu de spus unde va duce. Tot felul de cuvinte englezeşti devin peste noapte româneşti. Cine poate contesta cuvântul românesc *laptop?* Dar *facebook?* Dar *blog*? Dar *fractal*? Acum şi *iPad, twitter*. Cu *internet* şi cu *feedback* ne-am obişnuit de mult. Şi nu e vorba numai de vocabular. Un singur exemplu: tendinţa tot mai accentuată de a face verbe din substantive (*a dializa* pentru „a face dializă") este şi ea stimulată de limba engleză, unde cumularea funcţiilor nominale şi verbale este la ea acasă.

Probleme de strategie lingvistică

Pe de o parte, trebuie să ieşim din limba română, pentru ca să fim în legătură cu lumea; pe de altă parte, după fiecare aventură globală trebuie să ne întoarcem în limba română, s-o îmbogăţim cu experienţa ultimei ieşiri din ea. O navetă permanentă, în şi din limba română, devine inevitabilă. Să înveţi să trăieşti plăcerea locuirii în ea, dar şi plăcerea de a ieşi din ea, pentru a trăi în lume şi pentru a duce acolo creativitatea de la locul tău, apoi, cu această experienţă câştigată, să te întorci îmbogăţit, trăind plăcerea revenirii. N-aţi observat cum limba română vi se dezvăluie mai proaspătă după o absenţă din ea? Cultura, ştiinţa nu pot renunţa la limba română, aici e locul lor organic de viaţă, facem educaţia noilor generaţii în limba română, fie că este vorba de matematică, fizică sau chimie, fie că ne referim la economie, psihologie sau filosofie. Dar procedând în acest fel, nu putem ignora realitatea

zilelor noastre, care ne obligă să practicăm o limbă română deschisă la schimbările pe care viaţa le impune. La bani mărunţi, asta înseamnă o dinamică permanentă, un metabolism fără precedent al limbii române cu celelalte idiomuri şi, în mod special, cu engleza; dar şi un metabolism cu întreaga cultură, în cadrul căruia frontierele dintre discipline aproape că dispar. Să nu ne temem de schimbare, identitatea nu se apără prin închistare în forme fixe. Tocmai deschiderea către lume oferă proba de foc a unui idiom de a ţine ritmul cu viaţa.

Consecinţele lingvistice ale amestecului de populaţii

Dacă mai luăm în considerare şi procesul tot mai intens de amestec de populaţii, având drept urmare faptul că tot mai mulţi români se află într-un context lingvistic în care altă limbă este dominantă (din cele aproximativ 30 de milioane de vorbitori de limba română existenţi în lume, cam o treime se află în afara României) şi tot mai mulţi străini vin în România pentru perioade lungi, în care deprind o limbă română care merită şi ea atenţie, ne dăm seama de complexitatea problemei. Sanda Golopenţia, profesor la Brown University (SUA), a publicat în urmă cu vreo zece ani cartea *Româna globală* (Fundaţia Secolul 21, Bucureşti) în care analizează limba română vorbită de românii din afara României, iar acum continuă această cercetare într-un studiu aflat sub tipar în revista de la Iaşi *Philologica Jassyensia.*

Româna învăţată ca limbă străină

Iată un fenomen foarte interesant şi trebuie să mărturisesc interesul unor observaţii venite din partea unor universitari care, având altă limbă maternă, s-au apropiat de limba română cu un ochi proaspăt. Nu pot uita întrebarea profesorului Barron Brainerd, de la Universitatea din Toronto (Canada), care a studiat sistemul numelor de numere în limba română: „De ce acordaţi în limba română un statut special numărului 19?" Văzând perplexitatea mea, mi-a explicat la ce anume se referă: de la 1 până la 19 nu se foloseşte prepoziţia de: un măr, două mere,…,19 mere, dar 20 de mere, 21 de mere etc.

Dar întrebările surprinzătoare ale cehului J. Felix, care mi-a tradus unele lucrări în limba cehă? Dar cele ale traducătoarei mele în franceză, Hélène Combes?

Aflându-mă în interiorul limbii române, unele fapte interesante îmi trecuseră neobservate şi am constatat acelaşi lucru şi la alţi vorbitori nativi ai românei. Înţelegem astfel mai bine de ce unii mari romanişti au fost germani.

Internetul şi telefonul mobil

Nu cumva acestea au devenit sau sunt pe cale să devină unul din modurile cele mai frecvente de folosire a limbii române? Am pornit a le considera simple instrumente, proteze ca oricare altele: ochelarii, bastonul etc. Treptat însă ne-am dat seama că aceste proteze devin un adevărat cui al lui Pepelea, ele se insinuează în identitatea noastră şi devin parte a mentalului nostru, a comportamentului nostru, nu ne mai putem despărţi de ele nici pentru perioade scurte de timp. Problema este: o facem mai

degrabă în scopuri anodine sau în primul rând pentru a ne manifesta ca fiinţe inteligente şi, tot mai frecvent, ca cetăţeni ai societăţii globale? Nu dispunem încă de o informaţie cât de cât semnificativă despre limba română practicată pe internet şi în convorbirile telefonice. L-am întrebat pe Liviu P. Dinu, specialist în structura limbii române sub aspect computaţional şi statistic, în ce relaţie se află limba română de pe internet cu limba română din DEX. Am aflat astfel ca o proporţie însemnată de cuvinte care apar în Wikipedia sunt absente din DEX. Iată numai câteva exemple: *trend, mimetici, muha, tabrizi, rascal, centromerul, hajongard, talo-fibular, caragialeolog, seismologicul.*

Globalizarea nu este o opţiune

Atâta propagandă s-a făcut împotriva globalizării, încât mă simt nevoit să-i invit pe cititori să facă efortul necesar pentru a înţelege că globalizarea de toate felurile nu este o opţiune, ci o condiţie inevitabilă a lumii în care trăim. Nu i-am acordat atenţie în educaţie, pregătirea noilor generaţii pentru a trăi în mod normal într-o lume globalizată nu beneficiază de atenţia cuvenită. Pentru foarte mulţi oameni, internetul a apărut prea devreme, deoarece nu li s-a format nevoia de comunicare cu lumea, nevoia de a intra în legătură cu potenţialele fiinţe umane cu care au interese comune. Identitatea culturală, naţională include, pe lângă componenta ei istorică, şi o componentă în plină desfăşurare, constând în interacţiunea cu lumea, tot aşa cum identitatea corpului uman nu se reduce la alcătuirea sa internă, ci include esenţial şi metabolismul cu exteriorul. Neînţelegerea acestui dublu aspect al identităţii

are efecte vizibile în primul rând în educaţie, unde s-a acordat o atenţie insuficientă înţelegerii alterităţii, nevoii de a comunica, de a conviețui cu alteritatea. De aici până la conflicte de tot felul nu-i decât un pas.

De la o întrebare de ieri la una de azi

Rândurile de mai sus constituie dezvoltarea intervenţiei mele la dezbaterea care a avut loc la Chişinău, în ziua de 1 septembrie 2013, pe tema *Limba română, limbă a integrării europene*. Dar am simţit şi nevoia unor continuări, completări şi accente faţă de cele prezentate la Chişinău, la 3 septembrie 2013, sub titlul *Limba română, între infern şi paradis*. Cât de important este să înţelegem că limba română nu se dezvoltă într-o seră în care controlăm totul, ea se schimbă sub acţiunea unor influenţe atât de variate, încât este imposibil să-i anticipăm evoluţia. Dar putem, printr-o inteligentă şi realistă acţiune culturală, cu accent pe latura educaţională, să reducem, dacă nu să anihilăm, efectul nociv al numeroaselor agresiuni care au loc sub ochii noştri la adresa limbii române.

În urmă cu două sute de ani, exista îndoiala în ceea ce priveşte capacitatea limbii române de a depăşi comunicarea între ciobani, pentru a da expresie unor idei, concepte şi raţionamente din ştiinţă. Gheorghe Lazăr în Ţara Românească şi Gheorghe Asachi, în Moldova, au înlăturat aceasta îndoială, înlocuind-o cu un puternic răspuns afirmativ. Acum apare o altă întrebare: Va fi limba română capabilă să facă faţă interacţiunii crescânde cu alte idiomuri, nu dizolvându-se în acestea, ci descoperindu-şi şi manifestându-şi mereu şi mereu o nouă identitate? Dar aşa cum întrebarea de acum 200 de ani se punea pentru orice

idiom uman şi numai unele idiomuri au trecut cu succes proba respectivă, întrebarea de azi nu este numai pentru limba română, ci pentru toate limbile lumii civilizate.

UN SEMNAL DE ALARMĂ: LIMBA ROMÂNĂ

hotnews-contributors, dec. 2013

Vestea recunoaşterii oficiale a limbii române ca limbă de stat în Republica Moldova a fost primită cu legitimă satisfacţie, la stânga şi la dreapta Prutului. Cultura în limba română este miza principală a colaborării dintre România şi Republica Moldova, ea este garanţia unei solidarităţi de durată, deoarece vine din istorie şi ţine de straturile cele mai profunde ale numitorului comun al celor de la stânga şi de la dreapta Prutului.

În această privinţă, nu este întâmplător că la Bucureşti şi la Chişinău apar reviste lunare cu acelaşi titlu: „Limba română". La Bucureşti, ea este editată de Institutul de Lingvistică al Academiei Române şi are o vechime de peste jumătate de secol; la Chişinău, ea apare din anul 1991, la iniţiativa a trei oameni luminaţi, Ion Dumeniuk, Nicolae Matcaş şi Alexandru Bantoş, care conving Ministerul Ştiinţei si Învăţământului de la Chişinău să editeze revista „Limba română", în noile condiţii, de independenţă, ale Republicii Moldova, când venise momentul ca limba

română să-şi reia şi la Chişinău rolul ce-i revenea în haina ei firească , latină. Acum, cu recunoaşterea limbii române ca limbă oficială, de stat, a Republicii Moldova, era de aşteptat ca şi revista „Limba română" să capete un nou suflu.

Dar n-a fost să fie. Pe coperta interioară a revistei de la Chişinău citim: Publicaţie editată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe al României – Departamentul Politici pentru Relaţia cu Românii de Pretutindeni. Apare firească întrebarea: Dar, în noile condiţii, nu ar trebui ca şi Guvernul de la Chişinău să sprijine această revistă? Răspunsul trist îl aflăm din editorialul lui Nicolae Matcaş „Destinul limbii, destinul revistei", în numărul 9-12 (219-222), septembrie-decembrie 2013(paginile 7-10) al acestei reviste, din care aflăm că, părăsită de cei care ar trebui s-o sprijine, revista riscă să moară; chiar proximul ei număr se află sub semnul întrebării. Timp de 22 de ani, revista aceasta a constituit un ajutor esenţial pentru predarea limbii române în şcolile din Republica Moldova. Este evocat cuvântul rostit de marele lingvist Eugen Coşeriu la împlinirea a zece ani de existenţă a revistei: »Să nu lăsăm să piară această revistă [...] dacă dispare şi această revistă [...] atunci ne-am trădat cultura naţională, ne-am trădat identitatea spirituală, am trădat dimensiunea fundamentală a omului ca fiinţă spirituală: limbajul«. Acest apel al celui mai celebru lingvist român postbelic era lansat în condiţii politice net mai dezavantajoase faţă de cele de azi, când Republica Moldova se apropie de Uniunea Europeană, iar la Chişinău nu se mai află un guvern comunist. Dar iată că lucrurile au evoluat altfel. În finalul articolului, autorul lansează un apel disperat conducătorilor actuali ai Republicii Moldova, cerându-le să conştientizeze că această publicaţie are azi acută nevoie

de susţinerea instituţiilor statului, pentru a supravieţui.

Noi, cei de la Bucureşti, ne întrebăm desigur cum rămâne cu sprijinul acordat de Guvernul României acestei reviste. Aflăm din articol că acest sprijiin a constat în acoperirea cheltuielilor privind hârtia şi tipografia. Dar nimeni nu mai sponzorizează munca redacţională, salariile celor care fac revista.

Putem asista indiferenţi la încetarea apariţiei revistei „*Limba română*“ de la Chişinău, exact într-un moment în care este o tot mai mare nevoie de ea?

1. **Cristian** spune:

15/12/2013 la 19:35

Un semnal de alarmă al unui profesor foarte iubit şi respectat din Alma Mater.

Dacă politicieni sau curente vin şi pleacă, elemente fundamentale persistă şi rămân definitorii. Limba Română şi păstrarea ei în Basarabia au fost punctul de rezistenţă a culturii autohtone. Voi distribui mesajul Dvs., oriunde voi putea.

2. **Dumitru NUTU** spune:

15/12/2013 la 22:59

Am citit cu interes articolul dvs. domnule academician. Mă întreb cum i-am putea ajuta. Mai funcţionează oare asociaţiile precum „Pro Basarabia şi Bucovina“ şi, dacă da, strâng ei şi fonduri de la donatori? Există instituţii credibile dedicate conectării oamenilor şi ONG-urilor de

pe cele două părţi ale Prutului?

Vă mulţumesc.

3. **Oxana Bejan** spune:

16/12/2013 la 15:58

Am citit cu mare interes articolul Dumneavoastră despre necazurile revistei „Limba Română"(Chişinău). Vă mulţumim din tot sufletul pentru că aţi luat atitudine faţă de o problemă extrem de importantă pentru R.Moldova, dar faţă de care manifestă lipsă de interes instituţiile abilitate din cele două state româneşti. Or, după semnarea acordului de asociere de la Vilnius şi după adoptarea deciziei Curţii Constituţionale de la Chişinău, dilema identitară va cunoaşte o nouă „escaladare", din care motiv apariţia şi prezenţa revistei „Limba Română" în spaţiul mediatic din stânga Prutului este şi mai necesară. Conştientizează acest lucru politicienii noştri? Cât de mult am vrea să simţim mai ales în aceste vremuri de răscruce sprijinul real al conaţionalilor noştri! În spaţiul european suntem datori să ne regăsim în fapte, nu doar în vorbe.

4. **Magda Stavinschi** spune:

16/12/2013 la 20:18

Este impresionant articolul. Evenimentul coincide cu eforturile noastre de a readuce în atenţia românilor de pe ambele maluri ale Prutului figura unuia din cei mai importanţi ambasadori ai ştiinţei la nivel internaţional: astronomul Nicolae Donici.

La 1 septembrie 2014 Academia Română şi Academia R. Moldova îi vor consacra o sesiune internaţională. Ne-ar fi de mare folos dacă am găsi sprijinul în refacerea bustului vandalizat de la Dubăsarii Vechi sau pentru realizarea unui film documentar întru evocarea acestui simbol al românismului pe plan mondial.

5. **Nicolae Dinculeanu** spune:

16/12/2013 la 22:17

Articolul trage un semnal de alarmă. Mă îndoiesc că va fi recepţionat de cei care pot şi trebuie să ia măsuri de rezolvare. Republica Moldova este săracă şi devine şi mai săracă în urma embargoului rusesc asupra importurilor de vinuri, fructe şi legume din Republica Moldova. Este greu să găsească bani pentru susţinerea revistei.

Soluţia cea mai simplă ar fi ca România să contribuie nu numai cu hârtia şi tipăritul, ci şi cu cheltuielile de redactare. Academia Română poate ajuta din fondurile proprii sau poate cere guvernului să dea ajutor.

O altă soluţie ar fi ca cele două reviste cu acelaşi nume, de la Bucureşti şi de la Chişinău, să se contopească într-o singură revistă sponsorizată de Academia Română, cu un comitet de redacţie format din comitetele de redacţie ale celor doua reviste. Ar fi un pas simbolic spre unirea celor doua state româneşti.

6. **Cristinel Munteanu** spune:

17/12/2013 la 12:09

Susţin, în continuare, cu toată tăria, cele afirmate cu altă ocazie, şi anume că:

Putem afirma, fără teama de a greşi, că pe harta românismului, la Chişinău, în jurul dlui. Alexandru Bantoş şi prin oameni ca Domnia Sa, supravieţuieşte un nucleu tare, o zonă ce conservă românismul autentic. Un loc în care limba română este „ţinută la icoană" şi este considerată încă „atributul esenţial al identităţii naţionale", un loc în care Eminescu are valoare absolută de simbol, un loc în care numele lui Ştefan cel Mare este rostit cu emoţie, un loc în care unii oameni, din categoria acelora care „durează catedrale", se luptă – cu un curaj nebun sau de neînţeles pentru alţii – să-şi păstreze / să ne păstreze valorile esenţiale, să le cultive şi să le promoveze. Sunt lucruri care, de la o vreme şi mult prea des, în România au ajuns să fie ignorate, minimalizate ori, şi mai grav, batjocorite. Domnul Al. Bantoş şi cei din preajma sa ne reamintesc ce înseamnă să fii român.

Sper , din toată inima, să se găsească/ să găsim soluţii pentru ca prestigioasa revistă „Limba română" din Chişinău să poată merge mai departe în folosul nostru, al tuturor românilor !

7. **Mircea A. Diaconu** spune:

17/12/2013 la 18:44

Dacă revista ar fi susţinută doar din „România", oricine ar putea avea sentimentul că la ea acasă, în Basarabia, „Limba Română" e doar un musafir. Ea trebuia susţinută din România, sau mai ales din România, atâta vreme cât în Basarabia condiţiile păreau neprielnice. Şi atunci eforturile lui Alexandru Bantoş au fost cu adevărat întemeietoare. Azi trebuie să se vadă că limba română îi interesează şi pe cei

care conduc destinul Basarabiei ca neam. Să fie la mijloc doar neputinţa? Doar indiferenţa? Doar viziunea comod anticulturală? Dar o revistă care devine tradiţie e semnul vitalităţii şi forţei unui popor. Care sunt autorităţile de la Chişinău care refuză să înţeleagă acest lucru?!

8. **Sorin Mureşan** spune:

18/12/2013 la 16:38

Mulţumim, Domnule Academician, pentru semnalarea problemei. Este similară cu cele ale Asociaţiei ASTRA din Sibiu care se zbate în probleme de aceeaşi natură. Este aparent paradoxal ca o aşa problemă să apară tocmai în acest moment politic. Dar poate e chiar de aşteptat, deoarece MAE al României a finanţat campanii de promovare a limbii române în Moldova şi intereselor moldovene, iar acum moldovenii au şi ei baza legală să înceapă să facă şi ei câte ceva. Pentru soluţionare, redactorii ar putea să analizeze dacă pot schimba abordarea publicaţiei dintr-una pur patriotică-ştiinţifică, într-o ABORDARE MIXTĂ patriotică-ştiinţifică şi COMERCIALĂ.

Cu alte cuvinte, ar putea să publice reclame fie ale unor edituri, ale unor firme, anunţuri guvernamentale de licitaţii, inclusiv de exemplu anunţuri legate de programul educaţional Erasmus+ care intră în vigoare la 1.1.2014, sau chiar anunţuri online (bineînţeles, compatibile cu nivelul revistei).

Moldova apropiindu-se de UE, toţi cetăţenii, funcţionarii publici şi agenţii economici şi publicistici vor trebui să treacă la o abordare mult mai comercială decât au fost obişnuiţi până acum. Pentru a-şi apăra interesele patriotice.

9. **Sciopu Constantin** spune:

18/12/2013 la 18:48

Limba română, în cei 22 de ani, şi-a asumat rolul de îndrumător spiritual, de ghid pentru diferite categorii de oameni şi, în primul rând, pentru intelectualii basarabeni. Revista, ştiu bine, i-a ajutat pe mulţi să-şi înţeleagă identitatea naţională, să găsească răspuns la un şir de întrebări, fie acestea legate de cultura noastră, de etnogeneza sau de didactica limbii şi literaturii române. În această ordine de idei, *Limba română* este manualul a mii de profesori. Atunci, în anii 90, când, practic, toţi profesorii-filologi au fost nevoiţi să se autoinstruiască, ei urmând să predea Blaga, Arghezi, Bacovia etc,. scriitori pe care nu i-au studiat la facultate, revista *Limba română* şi-a asumat tot greul. Astăzi revista e o publicaţie de avangardă: în paginile ei profesorii pot găsi cele mai noi metode, procedee de lucru cu textul artistic susţinute de diverşi savanţi din Moldova şi din România. Nu ştiu altă publicaţie care a avut şi continuă să aibă o importanţă atât de mare în viaţa profesorului de limba română ca *Limba română*. Consider că Ministerul Învăţământului din R. Moldova, Guvernul trebuie urgent să ia atitudine, iar noi, cei care susţinem revista, să ne unim şi să cerem insistent susţinerea ei financiară.

10. **Axia Marinescu** spune:

19/12/2013 la 15:45

Domnul academician Solomon Marcus pune ca întotdeauna punctul pe „i". Limbajul, în ipostaza de

„dimensiune fundamentală a omului ca ființă spirituală", așa cum este definit de marele lingvist Eugen Coșeriu, presupune înainte de orice o dinamică neîntreruptă, o circulație de sens neîngrădită, dinamică ce se poate realiza doar pe calea unei distribuții eficiente.

Acoperirea (doar) a cheltuielilor pentru hârtie și tipografie, venită, din partea noastră, de la București, nu este suficientă. Pentru ca o limbă să poată trăi, să se poată înnoi, însufleți fără oprire, este nevoie de un atent sprijin acordat factorului uman, care contribuie la viața unui grai și fără de care hârtia și instrumentele tipografice îmbătrânesc fără niciun fel de folos. Astfel, eforturi financiare din partea instituțiilor statului pentru cheltuielile privind echipa redacțională, distribuția și publicitatea unei astfel de publicații sunt mai mult decât necesare, se impun de la sine.

11. **Mihaela Chiribau** spune:

23/12/2013 la 15:08

A lua atitudine față de această situație nu este doar un act de dreptate, ci și o necesitate. Este necesar să exprimăm gratitudinea noastră, ca ființe „lingvistice", față de toți cei care au ales să viețuiască exemplar în limba română, față de cei care au apărat limba română, indiferent de arme: unii cu mitraliere, alții cu arma poeziei, a scriiturii în genere. Este atât un act de demnitate, cât și o apărare împotriva a tot ceea ce încearcă să desființeze identitatea românilor. Se vorbește mult de pașaportul lingvistic. Ce este mai important,pentru pașaportul lingvistic al fiecarui român din Basarabia sau de oriunde, decât limba română? Domnul academician pune punctul pe „I", cum s-a menționat anterior, dar oferă, printre rânduri, și soluții.

Opinia publică, de pe ambele maluri ale Prutului, poate sili pe cei care decid destinul revistei. Prin urmare, revolta îndreptată împotriva indiferenţei celor care, conştient sau nu, contribuie la dispariţia „Limbii române", poate fi al doilea pas. Primul deja a fost făcut de Profesorul Solomon Marcus, prin „semnalul de alarmă".

12. **Mina-Maria Rusu** spune:

25/12/2013 la 8:07

Limba Română este o revistă a cărei naştere s-a petrecut într-un spaţiu ostil românismului şi, în ciuda acestui fapt, nu doar a supravieţuit, ci s-a dezvoltat, construind un mediu intelectual şi rafinat pentru exprimarea ideilor în şi despre limba română a românilor de pretutindeni. Construcţia extrem de echilibrată, densitatea articolelor şi calitatea autorilor care le semnează girează valoarea unei reviste care a făcut istorie în Basarabia şi în lume. De aceea, acum, în anul în care şi dincolo de Prut, limba română a căpătat recunoaşterea de limbă oficială, când istoria curge într-un sens care duce spre matcă tot ce înseamnă romanitate, e mare păcat să consemnăm, fără putinţa de a schimba ceva, că destinul revistei se curmă din raţiuni strict financiare. De aceea, poate că cei 25.000 de euro, care ar fi necesari pentru ca revista să vieţuiască în continuare, s-ar putea găsi în vreo visterie românească, pentru a fi dirijaţi către Chişinău. Alexandru Bantoş şi Ana Bantoş, alături de cei din redacţie, au vocaţia martirilor, deci sunt îndreptăţiţi pe deplin să primească sprijinul nostru sufletesc şi material.

Sunt convinsă că banii necesari se vor găsi şi că revista

va dăinui și în vremuri de criză.

Cu respect pentru Limba Română,
Mina-Maria Rusu

13. **Sanda Golopenția** spune:

25/12/2013 la 8:10

Semnalul de alarmă al Acad. Solomon Marcus ne privește pe toți. E în joc continuitatea bună la nivelul instituțiilor de stat cu ceea ce a fost clar în 1991 și pare a nu mai fi perceput astăzi. Faptul că revista „Limba română" de la Chișinău a apărut atunci sub egida Ministerului Științei și Învățământului din Republica Moldova și că astăzi, la cererile de sprijin financiar adresate Ministerului Educației i se răspunde cu sugestia de a se adresa fondatorilor (alias Ion Dumeniuk, decedat, Nicolae Mătcaș, pensionar, și Alexandru Bantoș, redactor șef care împreună cu redacția a scos revista în anul 2013 îndatorându-se și fără a plăti salarii redacției) nu poate fi acceptat. Instituțiile de stat sunt chemate să vegheze la ceea ce e cu adevărat important pentru cetățenii unei țări. Suntem datori să le-o reamintim, cu mâhnire, dar ferm. În contextul actual, când i s-a recunoscut limbii române statutul ei real în Moldova, revista „Limba română" are, în continuare, multe de făcut. Cei 22 de ani care au trecut au văzut-o crescând și servind exemplar școlile, profesorii și elevii, publicul dornic de cultură din Moldova. Revista trebuie să fie sprijinită de instituțiile de stat ale țării, de ministere și Academie pentru a putea ocupa în continuare poziția pe care a știut să și-o cucerească în viața culturală a Republicii Moldova.

Academia Română de la București, Fundațiile culturale din România nu pot nici ele rămâne indiferente. Încurajarea prin campanii de presă sau prin premii rămâne la latitudinea și depinde de inventivitatea celor care le îndrumă. Ne doresc să fim inspirați și să acționăm esențial.
Sanda Golopenția, Prof.Em., Brown University

14. **Alexandru Bantoș** spune:

10/01/2014 la 9:52

Colegiul de redacţie al revistei „Limba Română", Chişinău, exprimă deplina gratitudine Dlui Acad. Solomon Marcus, tuturor celor care au opinat pe marginea articolului distinsului om de ştiinţă şi cultură, pentru atitudinea luată faţă de actuala situaţie a publicaţiei noastre. Pe parcursul celor 22 de ani de activitate, revista „Limba Română" şi-a câştigat onest un recunoscut prestigiu, urmând consecvent obiectivul programatic asumat în primul număr (apărut la începutul anului 1991, când Republica Moldova se mai afla în componenţa Uniunii Sovietice), în care se preciza: „Ne vom adresa în primul rând pedagogilor, studenţilor, elevilor, într-un cuvânt, şcolii de toate treptele, unde se dă de fapt bătălia decisivă pentru revigorarea şi perpetuarea neamului şi a graiului matern, pentru conştientizarea unităţii etnice şi spirituale a românilor de pretutindeni".

În împrejurări cu diverse grade de certitudine politică şi economică, beneficiind de concursul statornic al unor autori de marcă de pe ambele maluri ale Prutului, revista a promovat constant, cu exigenţă şi responsabilitate, valorile culturale, lingvistice şi istorice comune, contribuind la

afirmarea unui sistem de referinţe educaţionale, în cel mai larg sens al cuvântului.

Acum, putem afirma cu certitudine, că cele două decenii de experienţă constituie un bun început; o fundaţie pentru viitor suficient de solidă pentru a menţine consolidarea valorilor spirituale ale unei societăţi în continuă dezvoltare. Ori, existenţa acestei instituţii de cultură poate oferi şi de acum încolo cititorului basarabean argumentele autentice ale propriei sale identităţi, care a fost mutilată şi falsificată timp îndelungat de către regimul comunist.

Iată de ce sprijinul financiar, pe care îl aşteaptă revista "Limba Română" în aceste momente cruciale pentru destinul ei, este necesar mai mult ca oricând.

15. **Theodor Codreanu** spune:

10/01/2014 la 14:59

Marele matematician şi umanist deopotrivă, academicianul Solomon Marcus, îmi atrage atenţia asupra unui paradox de care numai noi, românii, suntem parcă în stare: nu ne putem armoniza idealurile şi faptele nici în momente de criză ale istoriei, părăsind *minima moralia* de care au dat dovadă înaintaşii noştri în momentele de răscruce precum cele de la 1848 sau de la 1918. (A se vedea Solomon Marcus, „Un semnal de alarmă: Limba română", în „Contributors.ro", ediţie online, 15 decembrie 2013). De data aceasta se află în joc supravieţuirea unei reviste care, de peste două decenii, militează, la Chişinău, pentru duhul Limbii Române (scriu cu majuscule aşa cum a făcut-o mereu Grigore Vieru), în condiţiile supremaţiei moldovenismului devenit doctrină de stat imediat ce a fost părăsit spiritul Declaraţiei de Independenţă (27 august

1991), conform căruia limba de stat trebuia să devină Limba Română. Este vorba despre revista omonimă celei de la Bucureşti, „Limba română", editată sub egida unei instituţii ea însăşi în veşnică primejdie de a fi agresată de „moldoveniştii" rusofoni (incendiată, acuzată de „fascism românesc" etc.): Casa Limbii Române. Revista a apărut neîntrerupt, din 1991, deşi cu mari sacrificii, datorită iniţiatorilor şi continuatorilor Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaş, Alexandru Bantoş, sprijiniţi de spiritul tutelar al lui Eugen Coşeriu, lingvistul de geniu descins din Basarabia. Dar în ce constă paradoxul de la care am pornit? La 5 decembrie 2013, în sfârşit, Curtea Constituţională de la Chişinău a admis că limba oficială a Republicii Moldova trebuie să se numească limba română. Formal, evenimentul a fost salutat şi la Bucureşti, chiar şi în condiţiile lipsei de „coabitare" dintre preşedinţie şi guvern, o maladie care confirmă din nou teoria golului etnic la români elaborată de Mihai Eminescu, maladie care face din ţara noastră una dintre cele mai slabe politic din Europa (cu toate celelalte grave consecinţe, în plan economic, cultural etc.). Discordia şi-a arătat imediat colţii: în faţa retoricii preşedintelui Traian Băsescu, „naţionalist" când are nevoie de susţinere electorală, s-au arătat reticenţi premierii Victor Ponta şi Iurie Leancă. Premierul României a mers chiar mai departe susţinând că Republica Moldova trebuie sprijinită de România, în primul rând, cu fapte, nu cu vorbe din regatul demagogiei. Într-adevăr, e ceea ce trebuie să primeze în relaţiile dintre cele două state. Numai că faptele se tot lasă aşteptate de două decenii încoace! Atrage atenţia d-l acad. Solomon Marcus: „Cultura în limba romană este miza principală a colaborării dintre România şi Republica Moldova, ea este garanţia unei solidarităţi de durată, deoarece vine din istorie şi ţine de straturile cele

mai profunde ale numitorului comun al celor de la stânga şi de la dreapta Prutului."

De aceea, vin şi fac un apel la guvernul României că e nevoie stringentă de fapte şi-n ce priveşte supravieţuirea financiară a unei reviste-fanion cu titlul „Limba română", aflată acum în primejdie să dispară (ultimul număr fiind 9-12/219-222 din 2013), paradoxal, tocmai când Curtea Constituţională a admis legitimitatea etnonimului pentru spaţiul basarabean. Ştim că se cheltuiesc uneori zadarnic sume importante în cadrul Departamentului Politici pentru Relaţia cu Românii de Pretutindeni. Ce-i drept, românii basarabeni nu sunt chiar de… pretutindeni! Dar cu atât mai mult. Pe de altă parte, are perfectă dreptate d-l acad. Solomon Marcus când pune şi întrebarea:: „Dar, în noile condiţii, nu ar trebui ca şi Guvernul de la Chişinău să sprijine această revistă?" Într-adevăr.

Poate că ar trebui să ne reamintim şi de versurile lui Vasile Alecsandri, ca să punem la treabă cele două guverne în slujba Limbii Române: „Unde-s doi, puterea creşte / Şi duşmanul nu sporeşte".Altfel salvarea limbii române la Chişinău, cu atâţia neprieteni confruntându-se, riscă să devină vorbă goală, cu atât mai mult, cu cât pe tarabele cu ziare şi reviste din toată Republica Moldova abia dacă zăreşti câte o publicaţie în limba română.

Şi asta după aproape un sfert de veac de când Marea Adunare Naţională de la Chişinău hotărâse încă de la 27 august 1989 asupra voinţei de autodeterminare naţională a românilor basarabeni.

16. **Eugen Munteanu** spune:

10/01/2014 la 15:00

În cel mai recent număr (9-12, anul XXIII, 2013) al revistei „Limba Română" de la Chişinău, într-un articol intitulat *Destinul limbii, destinul revistei* şi datat 27 noiembrie 2013, profesorul Nicolae Mătcaş ne atrage atenţia, cu decenţa-i recunoscută, că revista se confruntă cu dificultăţi majore, fiind ameninţată cu dispariţia. Încetând finanţarea acestei veritabile instituţii naţionale, cu o vechime neîntreruptă de peste 20 de ani, cele două guverne ale noastre, cel de la Chişinău şi cel de la Bucureşti, vor pecetlui încă una din nepieritoarele isprăvi „istorice" suicidare ale neamului valah! Înfiinţată la începutul anului 1991, sub auspiciile Ministerului Educaţiei din Republica Moldova, de trei reputaţi intelectuali umanişti, Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaş şi Alexandru Bantoş (actualul redactor şef), revista a devenit repede un reper simbolic şi un agent foarte eficient în ceea ce patrioţii basarebeni numesc de obicei „lupta pentru limbă şi grafie". Cu o apariţie de 6 numere pe an, revista „Limba Română" de la Chişinău a fost concepută ca o publicţie situată undeva la jumătatea drumului între o revistă de specialitate strictă şi o revistă de cultură în sens larg. În intenţia explicită a iniţiatorilor, ei înşişi personalităţi proeminente din admirabilul grup de intelectuali militanţi care, la începutul anilor '90 ai secolului trecut, au declanşat, orientat şi condus „miracolul" istoric al trezirii conştiinţei naţionale a românilor basarebeni, revista se adesează în special profesorilor de limba română din Republică. Acest rol, deopotrivă informativ şi formativ, revista şi l-a îndeplinit

cu cinste şi responsabilitate. Nivelul calitativ înalt şi sobrietatea majorităţii materialelor publicate de-a lungul anilor aici au fost asigurate şi de prestigiul colaboratorilor, una din preocupările constante ale redactorilor fiind aceea de a atrage personalităţi de prim rang ale filologiei româneşti de pe ambele maluri ale Prutului, din România şi din Republica Moldova. Este de ajuns să menţionăm că revista s-a bucurat nu doar de colaborarea, ci şi de sprijinul explicit şi necondiţionat al marelui învăţat Eugeniu Coşeriu (1921-2002), a cărui memorie este cultivată în revistă într o rubrică specială („Coşeriana"). Elegantă şi sobră, în format de carte, revista acoperă practic toate speciile importante ale filologiei româneşti, de la istoria limbii şi dialectologie, la gramatică, lexicologie şi teoria comunicării, până la eseuri şi cronici literare, proză memorialistică, poezie şi proză scurtă etc. Între colaboratori se remarcă, număr de număr, nume foarte sonore ale actualităţii culturale româneşti, alături de tineri autori, talentaţi şi activi.

Ceea ce este de neînţeles nu numai pentru colaboratorii şi simpatizanţii revistei, care se numără, probabil, cu miile, dar şi pentru un observator obiectiv, este faptul că, după ce a reuşit să îşi obţină finanţarea de la stat în perioade mai vitregi şi sub guvernări mai puţin ataşate, dacă nu cumva ostile, cauzei naţionale româneşti din Basarabia, revista „Limba Română" se vede periclitată tocmai într-un moment fast al istoriei, sub un guvern binevoitor, care tocmai a parafat acorduri importante cu Uniunea Europeană!

Îmi exprim convingerea că raţiunea şi bunul simţ vor prevala, iar oficialii din Ministerul Educaţiei de la Chişinău vor renunţa la intenţia de a suspenda finanţarea revistei „Limba Română".

17. **Antonina Sârbu** spune:

13/01/2014 la 11:30

Matematicianul român Solomon Marcus se arăta îngrijorat de supraviețuirea unei reviste care, de peste două decenii, apără și ține duhul Limbii Române în Republica Moldova. În Basarabia, unde mai bine de jumătate de secol moldovenismul/limba moldovenească a fost la rang de doctrină de stat…Consecințele acestei îndoctrinări sunt dramatice, provoacă încă multă durere…Nici *Declarația de Independență* (27 august 1991), conform căreia limba de stat trebuia să devină Limba Română nu a schimbat situația. Nu am avut niciun parlament/guvern care să spună Adevărul:limba vorbită şi scrisă aici, în acest teritoriu românesc este limba română. Toți au purtat steagul jumătăților de adevăr. Steagul fricii monstruoase de Moscova.

…Sunt uluită când aud cum se vorbește românește, cum se scrie și cum este rostit acest grai pentru care s-a suferit , s-a plâns și s-a murit la Nistru…Limba română… *Care o plâng și care o cântă./Pe la vatra lor țăranii.*

Citeam undeva că un scriitor din Țară se arăta îngrijorat de felul în care a ajuns să fie rostit acest grai sub imperiul unor influențe, mode. Autorul crezuse că acest mod de a vorbi aparține în exclusivitate bulevardului… Dar ce avem noi în Moldova de dincoace de Prut? Nu mai amintesc de dezastru, e peste tot: la radio, la tv, în ziare, în Parlament, Guvern…Rostire derizorie, vorbire încă atât de "moldovenească" răsună azi pe scenele teatrelor, în instituțiile de învățământ superior, în licee. Se vorbește ca în stradă…

Și când parcă s-a făcut dreptate, când s-a găsit curajul de a fixa prin lege că limba vorbită în Moldova este limba română/La 5 decembrie 2013, în sfârșit, Curtea Constituțională de la Chișinău a admis că limba oficială a Republicii Moldova trebuie să se numească limba română. / iată că …cineva, cine o fi acel iresponsabil, lasă să dispară, închide/suspendă - prin abuz economic sau poate politic sau de gașcă - revista „Limba Română“ , care a apărut din 1991,cu regularitate. Ar fi cazul să amintim aici sacrificiul lui Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș și al altor personalități basarabene. De ani buni echipa redacțională a fost sprijinită de Eugen Coșeriu, marele lingvist originar din Basarabia care a ajuns o somitate în lume!

Unii spun că Guvernul României nu mai dorește să sprijine financiar revistele de cultură din Basarabia./ *Contrafort*, *Sud-Est cultural, Semn, Limba Română, Clipal*. Alții afirmă că noua conducere a Institutului Cultural Român și-a schimbat strategia și obiectivele. Distinsul academician Solomon Marcus declară: „Cultura în limba romană este miza principală a colaborării dintre România si Republica Moldova, ea este garanția unei solidarități de durată, deoarece vine din istorie și ține de straturile cele mai profunde ale numitorului comun al celor de la stânga și de la dreapta Prutului.”

Totuși, aici ar fi cazul să mergem mai în adânc și să întrebăm Guvernul Republicii Moldova de ce nu sprijină apariția revistei *Limba Română* și a celorlalte reviste de cultură?! Dacă acest guvern face atâtea declarații că ar fi unul al cetățeanului, al omului de rând, de ce nu ar susține editarea unei reviste scopul căreia este de a salva Limba Română, de a ține vie rostirea armonioasă a expresiei românești în acest spațiu încă atât de «sub ruși» ?!

Cu certitudine, avem nevoie de susținerea Guvernului României, dar avem nevoie pentru a salva cauza Limbii Române de susținerea Guvernului nostru. Or, citeam zilele trecute că avem un număr mare de milionari, că ei se fac tot mai mulți…Chiar printer ambasadori sunt oameni bogați. Admirabil cazul dlui. Ambasador Gheorghiu! De ce nu ar susține limba română? De ce nu ar face un gest pentru graiul străbun?

Într-o discuție relatam prietenilor mei din Franța despre semnificația deciziei Curții Constituționale din 5 decembrie privind punerea în drepturi a identității limbii române… Francezii s-au arătat mirați că cineva poate/a fost posibil să ne pângărească limba, în secolul 21⁉…Cică la francezi grija pentru limbă și pentru fiecare sunet al ei este sacru. În acest context, vreau să cred că și guvernanții noștri, care se îndreaptă spre Europa, vor înțelege că … incultura, dezmățul și indiferența nu ne vor asigura calea în familia europeana.

Altfel, recunoașterea limbii române riscă să devină vorbă goală, atât timp cât tarabele cu ziare şi reviste din toată Republica Moldova sunt acoperite cu ziare și reviste de limbă rusă/rusești. Reclama la postul public de televiziune se dă în limba rusă…Iar faptul că admitem să dispară revista „Limba Română“ e o nedreptate. Temă pentru meditație pentru cei de la guvernare.

Toată prețuirea pentru Omul Solomon Marcus pentru iubirea sacră față de limba română. Și pentru neamul românesc din Basarabia.

18. **Andrei Crijanovschi** spune:

14/01/2014 la 11:51

Am primit cu profundă mâhnire şi îngrijorare „semnalul de alarmă“ trimis de Acad. Solomon Marcus, care ne atenţionează asupra pericolului dispariţiei, din raţiuni financiare (sic!), a revistei LIMBA ROMÂNĂ. O revistă care a existat, rezistând în timp, peste două decenii ca o veritabilă instituţie de cultură, pentru că se ştie că limba nu este numai un mijloc de expresie a culturii spirituale, ci şi componentă importantă a ei.

În prefaţă la "Dicţionarul de dificultăţi ale limbii române", pe care l-am publicat în anul 2000, arătam că „… lipsa de voinţă politică a conducerii RM a făcut ca protejarea limbii oficiale să nu devină o problemă de stat. Implicarea instituţiilor statului în această operă de interes naţional e ca şi inexistentă. Tocmai acest factor a făcut să continue şi astăzi limitarea funcţiilor limbii literare în administraţie, învăţământ, publicitate, iar mediul lingvistic confuz, caracterizat printr-un uz colocvial haotic, să nu dea semne de schimbare în bine“.

Tare nu mi-aş dori să-mi exprim o consideraţie similară, de aceasta dată, cu referire la destinul revistei LIMBA ROMÂNĂ. Între timp, situaţia lingvistică s-a ameliorat uşor, fapt ce denotă eforturile conjugate ale lingviştilor, şcolii, intelectualităţii şi, nu în ultimul rând, ale activităţii prodigioase a revistei LIMBA ROMÂNĂ. Iată de ce apelul nostru se adresează azi deopotrivă Guvernului pro-european al Republicii Moldova şi Guvernului european al României, chemate în această situaţie fără precedent pentru revista „Limba Română” să identifice finanţe necesare susţinerii revistei, mai cu seamă acum,

după parafarea acordului de asociere de la Vilnius şi după adoptarea deciziei Curţii Constituţionale privind legiferarea limbii române ca limbă de stat a Republicii Moldova. Limba oficială este un atribut esenţial: ea face parte din blazonul unui stat, din ierarhia valorilor de bază ale raţiunii de a exista, de a dăinui a unui popor.

Să nu uităm de avertismentul marelui nostru compatriot Eugeniu COŞERIU, adresat posterităţii, în şedinta festivă prilejuită de împlinirea unui deceniu de apariţie a revistei LIMBA ROMÂNĂ, în anul 2001: „…dacă această revistă moare - şi să nu dea Domnul cumva să moară -, începem să murim cu toţii spiritualiceşte şi nu mai suntem noi înşine".

19. **Ion Ciocanu** spune:

14/01/2014 la 13:09

În calitate de autor permanent şi de membru al colegiului de redacţie de la chiar primul număr al revistei „Limba Română", i-am urmărit cu cea mai mare atenţie activitatea şi ecourile activităţii în Republica Moldova şi dincolo de Prut. Am participat cu plăcere la zeci, poate chiar sute, de întâlniri cu elevii, studenţii, bibliotecarele şi profesorii din şcoli şi alte instituţii de profil, în cadrul cărora am ascultat cu legitimă plăcere opinii entuziaste despre articole şi studii ale distinşilor savanţi locali Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan, Anatol Ciobanu, Nicolae Mătcaş, Anatol Eremia, tipărite în paginile acestei remarcabile reviste de ştiinţă şi cultură. Cititorii noştri au găsit în permanenţă cuvinte de înaltă preţuire pentru autorii din Bucureşti şi din alte centre culturale româneşti, ca Dumitru Irimia, Constantin Ciopraga, Ion Nuţă, Theodor şi Lina Codreanu, Cristinel Munteanu

ş.a. Ca o făclie puternică luminând pentru multă vreme înainte destinul limbii române a fost apreciat de mase largi de utilizatori ai revistei celebrul savant, lingvist de origine basarabeană Eugeniu Coşeriu, autor de onoare al revistei.

Pe scurt, revista „Limba Română" a fost de la bun începutul său (1991) o publicaţie de real folos pentru intelectualitatea din partea stângă a Prutului. Nu am informaţie concretă despre efectul ei dincolo de Prut, dar m-am bucurat la lectura unui articol, mai vechi, al mult regretatului profesor, academician Constantin Ciopraga, care o considera una dintre cele trei cele mai bune reviste de profil ştiinţific şi cultural din întregul areal românesc.

Acestea ne sunt temeiurile concrete ale nemărginitului regret pentru faptul că susţinătorii noştri din partea dreaptă a Prutului s-au întors în prezent cu spatele la însuşi destinul de mai departe al limbii române în Basarabia, iar Guvernul, Parlamentul şi alte organisme locale, care ar putea sau chiar ar fi obligate să o susţină, se pare că nici n-ar fi avut vreodată faţă pentru o publicaţie care le face onoare, sunt sigur, şi lor. (Ce bine ar fi dacă în această afirmaţie din urmă aş fi greşit, Doamne, iartă-mă!)

Ultima speranţă a revistei rămâne măria sa, cititorul. Îl îndemn să se aboneze la revistă, cu toate că ştiu dureros de bine (din proprie experienţă) că salariile şi pensiile cetăţenilor din Republica Moldova, inclusiv ale păturii intelectuale, nu le pot permite un lux atât de îmbietor.

20. **Doru Dinu Glavan** spune:

14/01/2014 la 15:07

Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România îşi

exprimă profundul dezacord faţă de încetarea sprijinului acordat pentru editarea publicaţiilor ,,Limba Română", revista de ştiinţă şi cultură de la Chişinău, şi ,,Glasul Bucovinei", revista de istorie şi cultură, de la Cernăuţi. Aflate în cel de-al XXII-lea an de existenţă – ,,Limba Română" şi al XX-lea – ,,Glasul Bucovinei", supravieţuitoare în confruntarea cu un şir lung de adversităţi, aceste reviste, au apărat, deseori cu eroism, mai ales cauza limbii române şi s-au aflat permanent în slujba culturii naţionale.

Iată însă că anul 2013, an în care Sărbătoarea Limbii Române din Republica Moldova, aşezată de istorie pe 31 august, a devenit Ziua Limbii Române şi în România, şi în toate comunităţile de dincolo de graniţele ei, anul care va rămâne în istoria limbii noastre drept an al recunoaşterii limbii române ca limbă oficială a Republicii Moldova şi deopotrivă ca anul iniţierii demersului legislativ pentru declararea datei de 28 noiembrie Ziua Bucovinei, an menit să genereze un suflu nou acestor reviste şi realizatorilor lor, este tocmai anul celor mai dure încercări pe care le-au cunoscut şi care le pun în pericol existenţa. Or, limba română dincolo de Prut, nu mai vorbim de limba română în nordul Bucovinei are în continuare nevoie, o nevoie vitală, de solidaritatea şi de ajutorul nostru.

De aceea Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România face un călduros apel la Parlamentul României, la Ministerul Afacerilor Externe, precum şi la conducerea Institutului Cultural Român, pentru sprijinirea în continuare a limbii române, cauză a tuturor românilor, care are în revistele ,,Limba Română" de la Chişinău şi ,,Glasul Bucovinei" de la Cernăuţi, în redactorii acestora, apărători şi promotori de incontestabilă calitate ştiinţifică

şi sufletească.

21.**Diana Vrabie** spune:

15/01/2014 la 10:16

Înfruntând vicisitudinile contextului social-politic, revista de ştiinţă şi cultură „Limba Română" a reuşit performanţa (rară, trebuie să recunoaştem în spaţiul nostru, refractar continuităţii benefice) de a se menţine de-a lungul timpul, devenind mai competitivă şi mai performantă.

Plecând de la dezideratul luptei pentru „adevărul ştiinţific în domeniul filologiei române", deziderat căruia i-a rămas fidelă, revista trece astăzi printr-un impas, cel puţin inexplicabil. Astăzi, avem nevoie mai mult ca oricînd să rezistăm cultural, ori politicienilor se pare că le scapă acest lucru. Revista a ştiut să evite implicarea politicului în procesul de realizare a programului său editorial, formulat concis şi clar de către primul ei redactor-şef.

„Limba Română" a rămas fidelă acestui precept în condiţiile unei aspre tranziţii cu vectorul oscilând între vechi şi nou, între minciună şi adevăr, între Est şi Vest. A cultivat cu perseverenţă ştiinţa şi arta autentică, a respins categoric falsurile lingvistice, istoriografice şi de altă natură. A publicat articole, studii, sinteze, comentarii privind practica de interpretare a fenomenului lingvistic, cititorului fiindu-i prezentate numeroase şi consistente argumente de ordin filologic, istoric, juridic etc. cu privire la denumirea corectă a limbii noastre şi necesitatea utilizării ei în toate domeniile societăţii. Lansez un apel călduros către colegii de breaslă, să ia atitudine, întrucît

riscăm în felul acesta să pierdem o primă luptă dintr-un bătălie ce se anunţă mult mai lungă.

22. **Anatol Petrencu** spune:

20/01/2014 la 13:16

Sunt doctor habilitat în istorie, profesor la Universitatea de Stat din Moldova, preşedinte al Institutului de Istorie Socială „ProMemoria", redactor-şef al revistei „ProMemoria".

Am urmărit cu atenţie opiniile referitoare la situaţia deosebit de critică în care se află revista de ştiinţă şi cultură „Limba Română", condusă de dl. Alexandru Bantoş.

Fără îndoială, revista „Limba Română" a avut (are şi, sunt convins – va avea!) un rol decisiv în promovarea românismului (a limbii, literaturii, culturii, istoriei românilor) în teritoriile populate de români (teritorii româneşti, dar înstrăinate de imperii ce nu mai există astăzi), (români) supuşi deznaţionalizării timp de secole. Revista „Limba Română" are o importanţă deosebită în păstrarea identităţii naţionale româneşti, mai ales în condiţiile în care în Republica Moldova problema identitară „se menţine" în dezbaterile politice. Cunoscuta frază a dlui. Marian Lupu (era în funcţia de preşedinte al Parlamentului, nu, nu de la Tiraspol, de la Chişinău!) este relevantă: „Din punct de vedere ştiinţific limba este română, din punct de vedere politic – este limba „moldovenească".

Da, este adevărat: revista „Limba Română" a apărut şi în condiţii ostile, în timpul guvernării neocomuniştilor (2001-2009), când glotonimul „limba română" era izgonit din vocabularul basarabenilor şi interzis în mass-media

controlată de comuniști. Între timp, puterea politică de la Chișinău s-a schimbat: în locul comuniștilor, la guvernare au venit partide necomuniste, forțe politice ce nu împărtășesc ideologia leninist-stalinistă și nu servesc (am vrea să credem) interese străine. În mod cu totul ciudat, atitudinea autorităților de stat din Republica Moldova este, ca și în trecutul comunist, refractară față de componentele de bază ale identității noastre naționale, fie că e vorba de Limba Română, de Istoria Românilor etc.

Se știe, că în Republica Moldova banii din buget (circa 350 milioane lei MD anual) se direcționează Academiei de Științe a Moldovei (președinte – Gheorghe Duca, tot el – membru din oficiu al guvernului; al tuturor guvernelor din ultima vreme, inclusiv comunist). Șeful lui Gh. Duca este primul ministru, dl. Iurie Leancă. Pe ultimul nu-l costă nimic, ca după una dintre ședințele de guvern să-l oprească pentru 3 minute pe dl. Gh. Duca și să-i spună să rezolve pozitiv problema finanțării revistei „Limba Română". Punct.

Da, Curtea Constituțională (CC) a recunoscut că limba literară, vorbită în R. Moldova este limba română. Numai că CC este o instituție echidistant politică, iar actul guvernării este exercitat de partide politice, mai bine zis – de oamenii politici, care, la rândul lor, judecă după cum le-a fost educația și după cum li-i interesul.

În Parlamentul Republicii Moldova există deputați-filologi. De ce aceşti deputați români nu ar iniția o Lege a sponsorizării științei și culturii, o Lege ce ar permite businessului mare și cel mijlociu să susțină revistele de știință și cultură? De ce nu ar crea, tot ei, prin Lege, bineînțeles, o Fundație republicană, care ar avea grijă de promovarea științei și culturii în R. Moldova?

Cele afirmate mai sus se referă la marea politică. Dar

societatea, consumatorii de bunuri spirituale, culturale, ştiinţifice, ce fac, în ce mod găsesc acestea de cuviinţă să susţină publicaţiile noastre?

Criza revistei „Limba Română" nu este doar a redacţiei în cauză. Ea reflectă starea generală a societăţii noastre. Mă refer la Republica Moldova.

Salvarea revistei „Limba Română", susţinerea ei, crearea unor condiţii adecvate de activitate, de lungă durată ar trebuie să devină o temă de discuţie pentru guvernele de la Chişinău şi din Bucureşti. Să nu înţeleagă Departamentul Politici pentru Relaţia cu Românii de Pretutindeni că revista „Limba Română" de la Chişinău este unul din proiectele ce ar trebui finanţate cu mai multă generozitate.

Care este atitudinea Ambasadei României la Chişinău în problema abordată de academicianul Solomon Marcus?

23. **Iurie Colesnic** spune:

23/01/2014 la 13:15

În epigraful unei cărţi scriam că „Revoluţiile se fac uşor în vorbă, mai greu în faptă şi aproape niciodată în conştiinţă". Este o constatare tristă, care mă face să cred că sunt naivi acei care consideră că Hotărârea Curţii Constituţionale a Republicii Moldova în privinţa denumirii limbii de stat – româna – a epuizat această temă complicată. La noi chestiunea limbii a fost, în primul rând, una identitară, şi în al doilea rând, politică. Niciuna din cele două probleme de mai sus n-au obţinut soluţionarea definitivă. Deci, trebuie să fim conştienţi că despre limba română în Republica Moldova se va discuta cu mai multă pasiune şi în continuare. Iar argumentul

ştiinţific, argument promovat cu insistenţă de revista „Limba Română“ şi alte publicaţii, este şi va fi necesar şi poate chiar definitoriu în soluţionarea acestei controverse artificiale – română-moldovenească.

Nu mă surprinde faptul că a fost sistată finanţarea revistei „Limba Română“. Cunosc o paralelă istorică: în 1935 în Basarabia a fost închis Teatrul Naţional, din lipsă de fonduri. Acest lucru se întâmpla, subliniez, în Basarabia, care la acel moment era ţinta propagandei URSS-ului, era timpul când în acest spaţiu se denigra tot ce este românesc şi, în primul rând, cultura. Concomitent, la Tiraspol, situat pe teritoriul sovietic, a fost dată în exploatare o splendidă clădire de teatru, trupa teatrală de acolo beneficiind de condiţii excelente de muncă. Vă imaginaţi în ce situaţie s-au pomenit oamenii de cultură din Basarabia… Şi unii se mirau că basarabenii se uită peste Nistru.

În trei domenii nu avem dreptul să facem economii: învăţământ, sănătate şi cultură. Statul care face economii în aceste trei domenii nici nu poate fi numit stat, fiindcă atentează la ce-i mai sfânt pentru esenţa umană.

Financiar, noi nu suntem capabili să acoperim toate cheltuielile unei vieţi spirituale decente, dar ideile pe care le promovăm sunt vitale şi de mare perspectivă pentru populaţia care îşi recapătă cu greu demnitatea şi conştiinţa naţională. Din acest motiv ar trebui să fim înţeleşi şi sprijiniţi în faptă, nu în vorbă.

24. **Dorin Cimpoeşu** spune:

27/01/2014 la 13:24

În cei peste douăzeci şi doi de ani de la apariţie,

prestigioasa Revistă „Limba Română“ a parcurs un drum lung şi anevoios, plin de greutăţi şi obstacole, unele inerente începutului, altele impuse de prietenii „Limbii Române“, care, chiar dacă este şi limba lor maternă, s-au înstrăinat şi debarasat de propria lor mamă şi s-au lăsat adoptaţi şi alăptaţi de ursoaica roşie acaparatoare.

Publicaţia a apărut într-un context politic şi social intern foarte tensionat, determinat de confruntarea dură dintre mişcarea de renaştere naţională a românilor basarabeni, care făceau eforturi disperate pentru a-şi redobândi identitatea naţională adevărată, istorică, şi rezistenţa totalitară sovieto-mancurţiană, care dorea cu orice chip să menţină Basarabia în sfera de influenţă rusă, chiar cu preţul declanşării unui conflict armat foarte violent, în primăvara anului 1992, după ce Republica Moldova îşi declarase Independenţa.

În consecinţă, înfiinţarea Revistei, care poartă numele celei mai de preţ comori a poporului nostru, „Limba Română“, a fost o necesitate, deoarece, în climatul intern descris mai sus, aceasta se simţea străină în propria-i Casă, fiind ameninţată din toate părţile şi pocită de toţi veneticii, aciuaţi pe teritoriul său geografic şi spiritual, cu sprijinul cotropitorilor bolşevici.

Apărarea „Limbii Române“ a devenit crezul unei mâini de mari patrioţi români, oameni devotaţi cauzei redeşteptării naţionale a românilor basarabeni şi revenirii acestora la istorica şi adevărata lor identitate. Or, în această luptă aprigă, Limba reprezenta forţa cea mai de temut în faţa inamicului roşu.

În tot acest timp, „Limba Română“ a fost prigonită, batjocorită şi umilită, ca în vremurile staliniste de tristă amintire, iar singura ei Casă din Basarabia incendiată la propriu, ponegrită şi mâzgălită cu inscripţii injurioase.

Şi cu toate acestea, deşi se află în slujba Limbii Române vitregite şi prigonite, Revista, care îi poartă numele cu sfinţenie, nu a primit sprijinul cuvenit şi meritat pentru activitatea sa din partea conducătorilor de ieri şi de astăzi ai Basarabiei.

Limba Română, alături de alte publicaţii prestigioase din stânga Prutului, a fost vârful de lance al conştiinţei naţionale româneşti, de la editarea primului număr şi până în prezent, într-un spaţiu supus unui amplu proces de restalinizare / resovietizare a identităţii reale a populaţiei majoritare.

În cele peste 20.000 de pagini publicate ale Revistei a fost abordat un spectru larg de probleme, de pe poziţii ştiinţifice, mergând de la chestiunea cea mai stringentă a societăţii, respectiv cea a identităţii etnice a românilor basarabeni, şi a locului operelor literare şi al creatorilor acestora din Basarabia în literatura română contemporană, până la dezbateri de idei, opinii şi prezentări ale rezultatelor cercetării de ultimă oră din domeniile lingvisticii, literaturii şi istoriei naţionale.

În paginile Revistei s-au regăsit, prin aceleaşi nobile preocupări, mari personalităţi culturale din întreg spaţiul românesc, din diasporă, precum şi din afara acestora, dintre care aş menţiona doar trei nume celebre, Eugeniu Coşeriu, Rajmund Piotrowski şi Nicolae Corlăteanu, tripleta de aur a Limbii Române din ultimii douăzeci de ani, fără nici cea mai mică intenţie de a ştirbi sau diminua meritele remarcabile ale celorlalţi creatori valoroşi ai literaturii române.

Dar meritele Revistei sunt mult mai mari, aceasta consacrând o serie de ediţii speciale unor manifestări

ştiinţifice de talie naţională şi internaţională, organizate la Chişinău, în sprijinul desovietizării Limbii Române sau constituind o veritabilă tribună de lansare a unor talente tinere în domeniul ştiinţelor umaniste.

Pe de altă parte, importantele realizări ale Revistei sunt completate de apariţia în Biblioteca acesteia, în ultimii cincisprezece ani, a peste 25 de volume, reprezentând antologii, monografii şi lucrări de autor, semnate de specialişti de renume în lingvistică, literatură şi istorie din întreg spaţiul românesc.

În urma pierderii sprijinului autorităţilor locale, după numai trei ani, în 1994, apariţia acesteia a fost posibilă doar datorită unor sponsorizări venite din partea unor oameni cu dragoste de neam şi iubitori ai „Limbii Române", iar, în ultima vreme, din cea a Institutului Cultural Român.

În prezent, apariţia Revistei este pusă în mare pericol, cauza fiind lipsa resurselor financiare necesare editării şi difuzării ei, aceasta după ce, şi în anul 2013, publicaţia a văzut lumina tiparului cu mare întârziere din aceleaşi motive.

Ca urmare, fac un APEL călduros şi, în acelaşi timp, disperat către autorităţile competente din Basarabia şi din România, precum şi către toţi românii, oriunde s-ar afla aceştia, care iubesc Limba lui Eminescu, să nu lase să moară prestigioasa Revistă care îi poartă numele! Apelez chiar şi la rusofonii din Basarabia să apere şi să susţină apariţia Revistei, ca expresie a preţuirii pe care o au faţă de limba statului pe teritoriul căruia vieţuiesc!

25. **Ela Caraman** spune:

27/01/2014 la 20:20

Pericolul sistării apariției revistei „Limba Română" este caracteristic, din păcate, unei geografii dislocate forțat dintr-o așezare firească, înscriindu-se într-un desen de arabescuri indescifrabile la care s-a lucrat geostrategic pe termen lung. Sărăcia, mai ales spirituală, a acestui spațiu este, cu regret, una ecosistemică. Un singur exemplu de la un nivel aleatoriu: la una dintre cele mai noi și mai frumoase biblioteci din capitala Republicii Moldova, cu nume românesc – Târgu-Mureș – în preajma anului de grație 2014, când zboară declarații politice în stânga și în dreapta, dinspre liderii români, în special, când se semnează unul peste altul acte (privind adoptarea limbii române ca limbă de stat spre exemplu, spre care am parcurs un drum îngrozitor de lung) și tratate (privind aderarea noastră la UE), nu găsești un Homer în limba română și grafie latină.

În acest context dispariția revistei noastre ar însemna nu doar suprimarea unui spațiu al perfomării intelectuale, ci și o potențare deplorabilă a autismului sociocultural al spațiului basarabean. Din contră, sprijinirea publicării în continuare a publicației, inclusiv a versiunii electronice, elaborată din propriile prea mici resurse, care ar putea fi îmbogățită cu întreaga arhivă de 20 de ani de apariție constantă, ar ilustra pentru oricine o cartografie limpede a problematicii culturale a românilor basarabeni în vederea sesizărilor empatice și depășirii mai rapide a absurdei tranziții, se pare, eternizate spre propria identitate. Oare să ne facem scrupule noi, cei câțiva alcătuitori ai revistei şi

autorii noştri, pentru demersurile către guvernele noastre, moldovenesc sau român, care păstrează tăceri alienante? …deşi e trist să perorezi despre un gest civilizator, departe de a fi superfluu, mai ales într-un capăt de lume uitat de normalitate.

26. **Dana Popescu** spune:

29/01/2014 la 12:56

Sunt de acord cu faptul că sistarea apariţiilor va aduce prejudicii culturale ambelor spaţii (moldovenesc şi român). Cred că o soluţie corectă este cea deja amintită de un comentator: fuziunea cu ediţia românească.

27. **Rujan Corina** spune:

03/02/2014 la 19:29

Este lăudabilă atitudinea domnului academician Solomon Marcus, matematician şi umanist de valoare, cu privire la susţinerea apariţiei, în continuare, a revistei „Limba română", de la Chişinău. Am convigerea că este păcat să se piardă un mijloc important de conservare şi consolidare a limbii naţionale, pentru românii de dincolo de Prut. Sunt de acord cu ideea sponsorizării muncii redacţionale, a salariilor celor care fac revista. Mi se pare o chestiune de urgenţă, de care, cei în drept ar trebui să ţină seama. Este vorba, până la urmă, de apărarea identităţii noastre naţionale, în contextul actualei globalizări.

Editura Spandugino
2014

Tipărit la Gutenberg
tel.: 021.345.09.26

Ce se întâmplă cu limba română în condițiile integrării europene și ale globalizării de toate felurile, economice, financiare, politice, comunicaționale, informaționale, computaționale, cognitive și culturale? Iată prima întrebare care ne preocupă și la care începem prin a ne referi la aventura noastră personală cu limba română.

Dar ne preocupă și alte probleme, cum ar fi: rămâne limba română numai un instrument de comunicare practică sau reușim s-o salvăm și s-o transmitem noilor generații în toată splendoarea ei culturală și spirituală, cu tot trecutul său glorios? Ce înseamnă a locui azi în limba română? De ce este nevoie ca din când în când să mai și plecăm de-acasă, să locuim temporar și în alte limbi, pentru a reveni în limba română cu o privire proaspătă? Cum să facem față ofensivei vulgarului care se manifestă în practica lingvistică de fiecare zi, pe stradă și în mass media (televiziunea și internetul sunt deopotrivă contaminate de acest flagel) ca urmare a propagării fenomenelor de incultură și semianalfabetism, consecință a eșecului educațional?

Solomon Marcus

ISBN 978-606-8401-40-9

Volumul a fost publicat cu sprijinul
Forum Auto - Importator VOLVO în România